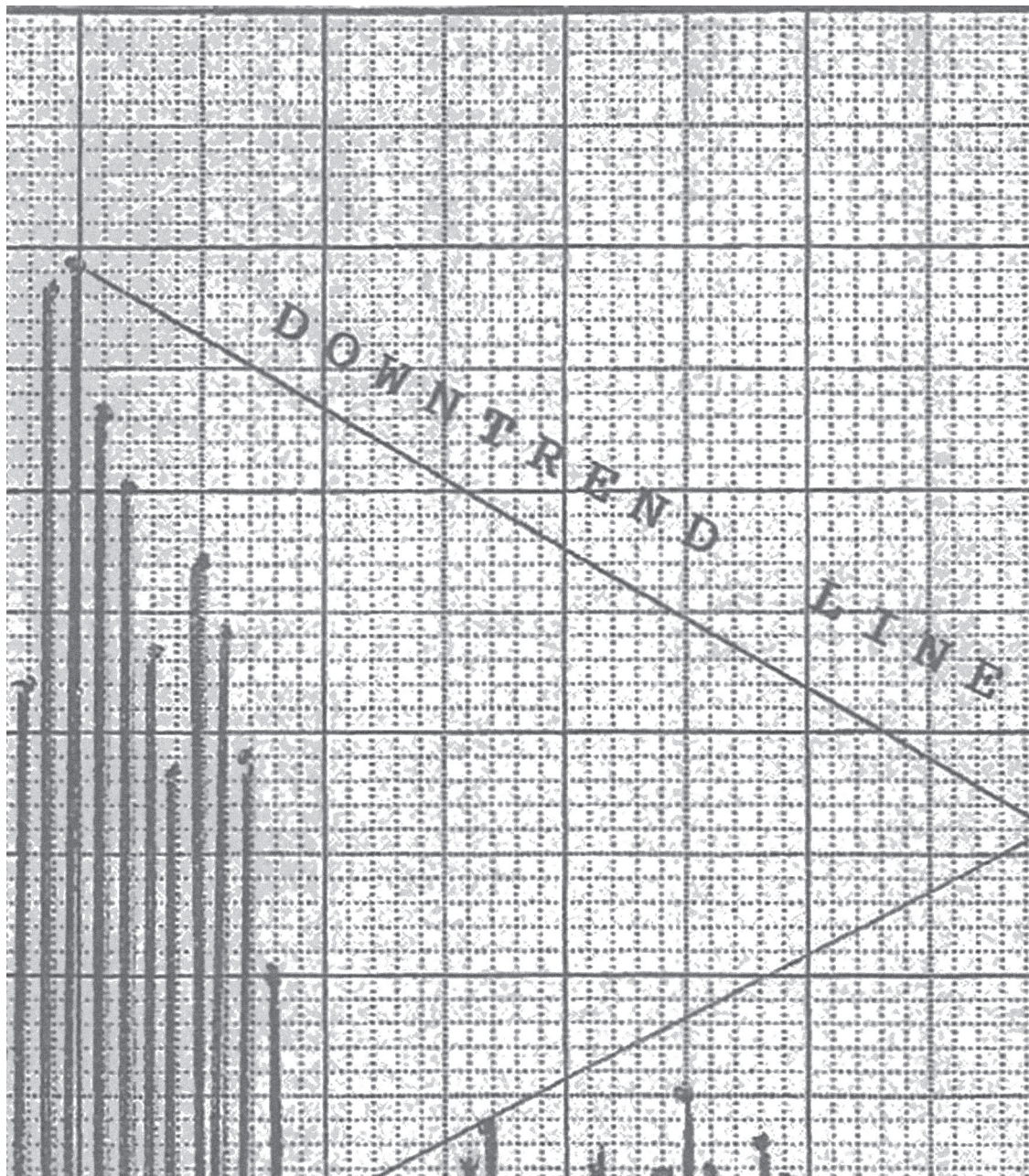

WORK FARE

η συνέχεια
της ανεργίας
με άλλα μέσα

Η παρούσα έκδοση πραγματοποιήθηκε από την Συνέλευση για την Κυκλοφορία των Αγώνων τον Ιούνιο του 2013 και κυκλοφόρησε σε 1500 αντίτυπα στην πόλη της Αθήνας. Η χρήση της για κινηματικούς σκοπούς είναι ελεύθερη.

«Όλοι οι άνεργοι να κληθούν να δουλέψουν όπου τους χρειάζεται η Πολιτεία, η Τοπική Αυτοδιοίκηση και ο Ιδιωτικός Τομέας. Από το να μαζεύουν ελιές (χιλιάδες τόνοι παραμένουν αμάζευτες), ή άλλα αγροτικά προϊόντα, να καθαρίσουν τις παραλίες ή δρόμους, να φυτέψουν δένδρα, να κάνουν βοηθητικές εργασίες σε τεχνικά έργα, σε μαγαζιά, συνεργεία, επιχειρήσεις, ανάλογα με την ηλικία, τις δεξιότητες, την έφεση και την όρεξη του καθενός.

Ταυτόχρονα, να ζητηθεί από τις επιχειρήσεις αν θα τους ενδιέφεραν κάποιοι εργάτες, ή υπάλληλοι για 3 μήνες χωρίς επιβάρυνση. Είναι σημαντικό οι άνεργοι με την εθελοντική εργασία να ξετριφτούν, να μπουνέ σε κάποια δράση, έστω και ταπεινή. Να έρθουν σε επαφή με τους αυριανούς εργοδότες. Ακόμα και οι τελειόφοιτοι του Γυμνασίου και οι Πρωτοετείς και Δευτεροετείς των ΑΕΙ, κλπ., να εργάζονται το καλοκαίρι 5 βδομάδες σε αντίστοιχες εργασίες για να αποκτήσουν κάποια στοιχειώδη εργασιακή εμπειρία.

Παράλληλα, θα βγει και κάποιο επωφελές έργο για την Χώρα, τώρα που υπάρχει ανάγκη! Το ένα θα ανατροφοδοτεί το άλλο! Η παραγωγή κάποιου έργου θα δημιουργήσει ευκαιρίες και ανάγκη και πραγματική ζήτηση για περισσότερο έργο (και περισσότερες πραγματικές και κανονικά αμειβόμενες θέσεις εργασίας).

(...) Οι νέοι μας αποφοιτούν από τα λύκεια και τα πανεπιστήμια με ελάχιστη τεχνογνωσία (skills). Προτείνω όλοι οι νέοι και οι νέες από 17-23 ετών να ενταχθούν σε προγράμματα μαθήτευσης (apprenticeship) στα εργοστάσια και τις βιομηχανικές μονάδες της χώρας (όχι σε γραφεία) για δύο καλοκαίρια. Με αμοιβή μόνο χαρτζιλίκι για οδοιπορικά και φαγητό. Έτσι θα αποκτήσουν κάποιες χρήσιμες δεξιότητες και θα καταλάβουν 'τι θα πει δουλειά'».

Πέτρος Δούκας (πρώην υφ. Οικονομικών), «*Get Greece Back to Work. 90+ προτάσεις για ένα Ελληνικό New Deal*»

Πρόλογος

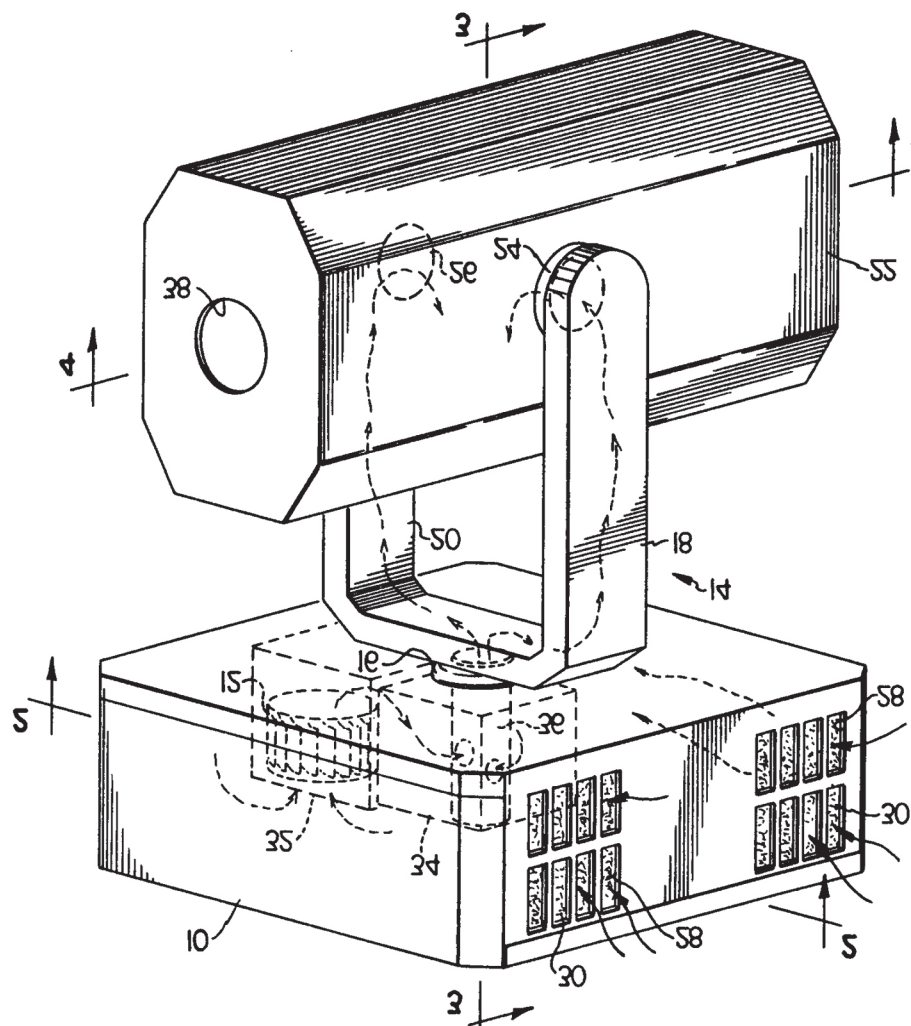
Το workfare είναι μια λέξη που δεν υπάρχει ακόμα στο πολιτικό λεξιλόγιό μας. Ωστόσο, η έννοια της «ανταποδοτικής πρόνοιας», όπως θα μπορούσαμε να μεταφράσουμε τον όρο, δεν είναι ξένη σαν εμπειρία σε πολλούς και πολλές ανέργους, όπως θα φανεί στο κείμενο που ακολουθεί. Ορίζοντάς το πρόχειρα, το workfare αποτελεί μια προσπάθεια των αφεντικών να επιβάλλουν την εργασία σε ένα ιδιαίτερα «ανθεκτικό» πληθυσμό ανέργων. Θεωρούμε, απλά, ότι αποτελεί μια από τις πιο καίριες στρατηγικές του κεφαλαίου για να εξέλθει από την οικονομική κρίση, η οποία, μην το ξεχνάμε, ακόμα μαίνεται στην καρδιά του καπιταλιστικού συστήματος.

Γιατί να ασχοληθούμε με κάτι που δεν έχει γίνει ακόμα γεγονός της επικαιρότητας; Επιλέξαμε ήδη από τον περασμένο χρόνο να ασχοληθούμε θεωρητικά και πρακτικά με το ζήτημα των σύγχρονων εργασιακών σχέσεων και της οργάνωσης των ανέργων. Για τον απλούστατο λόγο ότι η πλειοψηφία των ατόμων που συμμετέχουν στη συνέλευσή μας είναι άνεργες και άνεργοι – ακόμα και αν δεν ορίζουν τον εαυτό τους ως τέτοιο. Σε αυτό το πλαίσιο, το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί κομμάτι ενός ευρύτερου πολιτικού σχεδιασμού της ΣΚΥΑ πάνω στο ζήτημα των σύγχρονων εργασιακών σχέσεων και της οργάνωσης των ανέργων. Ο σχεδιασμός αυτός περιλαμβάνει αφενός μια διερεύνηση των συντελούμενων μετασχηματισμών της εργασίας από τα πάνω, από την πλευρά δηλαδή των στρατηγικών κινήσεων του κεφαλαίου και του κράτους, εγχώρια και διεθνώς. Αφετέρου, αλλά εξίσου σημαντικά, περιλαμβάνει μια ανάλυση από τα κάτω, από την πλευρά δηλαδή της εμπειρίας των ίδιων των ανέργων/επισφαλών και των αγώνων που ξεκινάνε με τα νέα προγράμματα επιβολής της εργασίας. Δεν θέλουμε να προσεγγίσουμε το ζήτημα της ανεργίας ή της επισφάλειας γενικώς και αορίστως, αλλά να συνδεθούμε και να οργανωθούμε μαζί με άνεργες και άνεργους μαζί με τους οποίους βρισκόμαστε αυτή τη στιγμή στην αιχμή του δόρατος των πειραματισμών για την αναδιάρθρωση της εργασίας¹.

Το κείμενο, λοιπόν, που παρουσιάζεται εδώ αποτελεί το πρώτο μόνο μέρος μιας συζήτησης που έχει ανοίξει πάνω στις συνθήκες εργασίας και οργάνωσης των αντιστάσεών μας. Πρόθεσή του είναι να «διαβάσει» τις αλλαγές στην αντιμετώπιση της ανεργίας μέσα στο ιστορικό και κοινωνικό τους πλαίσιο, ως επίθεση των αφεντικών στη ζωντανή εργασία, και όχι, όπως θέλουν κάποιοι, ως επίθεση διάφορων εθνικών μπλοκ κεφαλαίου ενάντια στην

1 Π.χ. δες το περιοδικό Σφήκα, τεύχος 2-3, Απρίλιος του 2012, τώρα στο: <http://skya.espiv.net/category/η-σφήκα/τεύχος-2-3>

Ελλάδα. Σκοπός του είναι η σε βάθος χρόνου θεωρητική οχύρωση (του νέου κύκλου) των ταξικών αγώνων των «ωφελομένων ανέργων» που ξεκινάνε μαζί με τα καινούρια προγράμματα «κοινωφελούς εργασίας». Για αυτό το λόγο, παρουσιάζουμε στο πρώτο μέρος του κάποιες σκέψεις για την τρέχουσα κατάσταση της προσπάθειας επιβολής της εργασίας από το ελληνικό κράτος, ειδικά μετά την εμπειρία της πρώτης φάσης των «προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας», και των αγώνων που δόθηκαν μέσα σε αυτά. Στο δεύτερο μέρος του, παρουσιάζουμε συνοπτικά την ιστορία του *workfare* και κάποια προσωρινά συμπεράσματα από τους πρόσφατους, αλλά και τους παλαιότερους αγώνες που έχουν δοθεί ενάντια σε αυτό, κυρίως στη Μεγάλη Βρετανία.

Get Greece back to work

Την τριετία 2010-2012 δόθηκε ένας πρώτος κύκλος αγώνων ενάντια στην καπιταλιστική αναδιάρθρωση με την κωδική ονομασία «μνημόνιο». Οι αγώνες αυτοί –με αποκορύφωμα το κίνημα των πλατειών και τις ταραχές στις 12 του Φλεβάρη 2012– επιχείρησαν να μπλοκάρουν την αναδιάρθρωση σε κεντρικό επίπεδο, χωρίς όμως να τα καταφέρουν. Η αποτυχία τους θεωρούμε ότι δεν οφείλεται μόνο στην αναβαθμισμένη στρατιωτική καταστολή που δέχτηκαν, αλλά και σε διάφορα όρια στο εσωτερικό τους που δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν: Τον έλεγχο των απεργιών από τα γραφειοκρατικά συνδικάτα, την ρητορική της αντιμνημονιακής εθνικής ενότητας και της «Μεγάλης Νύχτας»², την ελπίδα ότι η αναδιάρθρωση μπορεί να ανατραπεί κοινοβουλευτικά μέσω της θεσμικής αριστεράς. Την περίοδο που ακολουθεί (2012-2013), η οποία χαρακτηρίζεται από μια ύφεση του ταξικού ανταγωνισμού, αρχίζει να εφαρμόζεται η αναδιάρθρωτική πολιτική με τρεις βασικούς άξονες: Πρώτον, την ολοκληρωτική στρατιωτική καταστολή κάθε μορφής αντίστασης στην κεφαλαιοκρατική επέλαση. Δεύτερον, την αναδιάρθρωση της αγοράς εργασίας, δηλαδή την καταστροφή παλαιών προστατευτικών για τους εργαζόμενους θεσμίσεων και εφαρμογή μιας σειράς καινοτόμων πολιτικών «καταπολέμησης της ανεργίας» και επισφαλοποίησης της εργασίας. Τρίτον, καλλιέργεια της ιδεολογίας της «εθνικής ανάπτυξης» που θα ακολουθήσει την κρίση, αν όλοι «στρωθούμε στη δουλειά» και απομονωθούν οι «μειοψηφίες και οι συντεχνίες που φωνασκούν».

Σε αυτά που ακολουθούν, θα προσπαθήσουμε να μιλήσουμε για τον δεύτερο άξονα, και πιο συγκεκριμένα για το νέο εργασιακό τοπίο που διαγράφεται ήδη στις ζωές πολλών από εμάς, στο οποίο δίνεται η κωδική ονομασία «workfare». Πρόκειται για ένα μοντέλο νεοφιλελεύθερης αναδιάρθρωσης που προσπαθεί να εφαρμοστεί εδώ και κάποιες δεκαετίες στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες και αφορά την παραγωγική διαχείριση, μέσα από τον καταναγκασμό στην εργασία, μεγάλων πληθυσμών ανέργων. Η διεθνής διάσταση της εφαρμοζόμενης πολιτικής, ενώ δεν συνεπάγεται πάντοτε την πιστή αντιγραφή του μοντέλου, αλλά συχνά προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες συν-

2 Ως ρητορική της «Μεγάλης Νύχτας» κωδικοποιούμε την προσμονή της ανατροπής της αναδιάρθρωσης μέσω μιας ξαφνικής «εφόδου» στο κεντρικό πολιτικό σκηνικό που ενυπήρχε στα μυαλά πολλών εκ των συμμετεχόντων στις γενικές απεργίες και στο κίνημα των πλατειών. Βλ. το κείμενο «Γενική απεργία, εργατικοί αγώνες, κοινωνική αναπαραγωγή. Ο γυμνός απεργός με τα χέρια στις τσέπες...», «Σφήκα», τεύχος 4, Γενάρης του 2013, τώρα στο: <http://skya.espin.net/2013/05/21/o-gymnos-apergos-metaxeria-stis-tsipes/>

θήκες της κάθε χώρας, θεωρούμε ότι έχει αξία τονισμού για τον εξής λόγο: Πολλοί άνθρωποι γύρω μας αντιμετωπίζουν ζήτημα του δημοσίου χρέους και της καπιταλιστικής κρίσης ως μια συνομωσία που εξαπέλυσαν ξένα κέντρα για να πλήξουν την «πτωχή πλην τίμια Ελλαδίτσα». Απέναντι σε αυτήν την εθνική μυστικοποίηση, υποστηρίζουμε ότι η νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση έχει πεδίο εφαρμογής τον πλανήτη γη, έχει ως κίνητρο την αναπαραγωγή των καπιταλιστικών σχέσεων και μια ιστορία δεκαετιών ανάλυσης και εφαρμογής της από την πλευρά των αφεντικών.

Το «workfare» προκύπτει ως ένα εναλλακτικό μοντέλο για την αναδιάρθρωση του, αναποτελεσματικού ως προς την πειθάρχηση του άνεργου πληθυσμού, «welfare state» (κράτος πρόνοιας). Όπως φανεώνει και η ονομασία, πρόκειται για τη νεοφιλελεύθερη αντίληψη που ορίζει ως αντίτιμο των προνοιακών παροχών προς τους άνεργους την προσφορά εργασίας. Με την οπτική του κεφαλαίου, οι άνεργοι είτε αναζητούν εργασία και δεν βρίσκουν, είτε δεν έχουν τα κατάλληλα εφόδια (skills) για να προσληφθούν, ποτέ των ποτών όμως δεν μπορούν να επιλέγουν την επιδοτούμενη ανεργία για να μην δουλεύουν! Η πρώτη περίπτωση, της μη εύρεσης εργασίας ή των «παθητικών μορφών αντιμετώπισης της ανεργίας», αντιστοιχεί στην παραδοσιακή κενσινική αντίληψη για το κράτος- πρόνοιας: Αυτό οφείλει να προσφέρει εργασία και ανάπτυξη στους πολίτες του και σε περίπτωση που αυτό δεν είναι δυνατόν (λόγω π.χ. άσχημων συγκυριών της αγοράς) μιας μορφής αποζημίωση (επίδομα ανεργίας), εφόσον ο άνεργος αποδεικνύει ότι ψάχνει για εργασία. Η δεύτερη περίπτωση, της ανεπάρκειας του άνεργου ή των «ενεργητικών μορφών αντιμετώπισης της ανεργίας» αντιστοιχεί στη νεοφιλελεύθερη αντίληψη περί εργασίας και ανεργίας (workfare): Η «αυτορρυθμιζόμενη» αγορά διαθέτει μεν ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης, αλλά πολλοί άνεργοι δεν έχουν εργαστεί τόσο στο παρελθόν ώστε η εργατική τους δύναμη να αντιστοιχεί στις απαιτήσεις των επιχειρήσεων. Εδώ είναι που πρέπει να παρέμβει το κράτος υπέρ των ανέργων, επιδοτώντας τους για να «εκπαιδευτούν εργασιακά», ή έστω, από την στιγμή που «αυτοί φταίνε», να δουλέψουν ως «τιμωρία» για το κοινωνικό σύνολο, για να μπορούν να δικαιούνται επίδομα και να μην ξεχνάνε «τι θα πει δουλειά». Το workfare συνεπώς είναι μια μορφή καταναγκασμού προς την εργασία που αντικαθιστά την απλή επιδότηση της ανεργίας. Το ότι συνήθως απαιτεί πολλά παραπάνω κρατικά κονδύλια από το προηγούμενο μοντέλο του επιδόματος ανεργίας, καταδεικνύει και την κεντρική πολιτική σημασία που αποδίδεται από τα αφεντικά στην πειθάρχηση των ανέργων και στην ανατροπή των υφιστάμενων εργασιακών σχέσεων.

Η τρίτη περίπτωση, στην οποία ο εργαζόμενος/η «αράζει» σε απόμερα λιμάνια επιδοτούμενης ανεργίας, αντιστοιχεί στην παραδοσιακή προλετα-

ριακή αντίληψη περί αλλοτριωμένης εργασίας (ενεργητικές μορφές αυτοαξιοποίησης της ανεργίας ή και «άρνηση εργασίας»): Ο άνεργος ή η άνεργη εδώ επιλέγει να επιβιώνει με βάση τα προνοιακά επιδόματα και διάφορες άλλες εισοδηματικές πηγές από εδώ κι από εκεί (λίγο οικογένεια, λίγο μαύρη οικονομία, παραβατικότητα, αυτομείωση, κανά μεροκάματο κτλ.), ενώ προσποιείται ότι ψάχνει για δουλειά απέναντι στις υπηρεσίες του κράτους. Αυτή είναι μια τάση που προσπαθούν να καταπολεμήσουν οι δυο προηγούμενες εκδοχές, ομολογουμένως με το workfare να έχει περισσότερες αξιώσεις επιτυχίας. Εδώ χρειάζεται οπωσδήποτε μια διευκρίνιση. Στον αναρχικό/αντιεξουσιαστικό/αυτόνομο χώρο συνήθως συναντάμε μια ιδεολογική ανάγνωση του όρου «άρνηση εργασίας», που πηγάζει από την νεολαιίστικη αμφισβήτηση του κονφορμιστικού μοντέλου ζωής της σταθερής εργασίας, όπως εκφράστηκε στα κινήματα του '60-'70 και αποτελεί κομμάτι της αντικουλτούρας έκτοτε. Η «άρνηση εργασίας» γίνεται έτσι αντιληπτή ως μια «απόφαση ζωής», κόντρα στην «εθελοδουλεία των μισθωτών σκλάβων». Εδώ δεν αναφερόμαστε όμως σε αυτή την «εξεγερσιακή αντίληψη», σε ένα «πολιτικά συνειδητό κίνημα αρνητών εργασίας», αλλά στην μοριακότητα των αρνήσεων που αναδεικνύονται απέναντι στην εργασιακή εκμετάλλευση από αυτούς που είναι αναγκασμένοι να πουλάν την εργατική τους δύναμη για να επιβιώνουν. Η «άρνηση εργασίας» στην οποία αναφερόμαστε ενυπάρχει τόσο μέσα στην μισθωτή εργασία (άρνηση της εντατικοποίησης, της πειθάρχησης, των απλήρωτων υπερωριών κτλ.) όσο κι εκτός αυτής, και αποτελεί τον άλλο πόλο απέναντι της σε μια σχέση ανταγωνισμού που όμως εμπεριέχει αναγκαστικά τόσο επιλεκτικά διαστήματα ανεργίας όσο και επιλεκτικά διαστήματα εργασίας. Για να το πούμε με άλλα λόγια, τα αφεντικά δεν τα απασχολεί ο πολιτικός λόγος για τον οποίο οι άνεργοι αποφεύγουν την εργασία. Τα απασχολεί όμως η δυνατότητά τους να επιλέγουν πότε και αν θα εργαστούν με τυπικούς όρους. Είναι με αυτήν την έννοια που υποστηρίζουμε ότι ακόμα και σε εποχές όπως η σημερινή, που «παρακαλάμε για μια δουλειά», η «άρνηση εργασίας» ως αντίληψη των από τα κάτω δεν εξαφανίζεται, αλλά αντίθετα μπαίνει στο στόχαστρο των αφεντικών η υλική της βάση, με τις περικοπές στους μισθούς και στα επιδόματα ανεργίας.

Αυτό συμβαίνει ακριβώς επειδή καπιταλιστική κρίση σημαίνει εκτεταμένη καταστροφή παραγωγικών δυνάμεων και αναδιάρθρωση των παραγωγικών σχέσεων που αποδεικνύονται προβληματικές ως προς την αξιοποίηση του κεφαλαίου (π.χ. της επιλεκτικότητας των ανέργων απέναντι στην εργασία). Αυτή τη στιγμή, πάνω από 1 στους 4 εν δυνάμει εργαζόμενους στην ελληνική επικράτεια και 2 στους 3 νέους είναι άνεργοι, σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά. Ταυτόχρονα, οι ίδιοι πολιτικοί εκπρόσωποι του κεφαλαίου που

εφαρμόζουν τις πολιτικές της εφεδρείας και των απολύσεων αναγορεύουν την έλλειψη εργασίας ως το μέγιστο δεινό της ανθρωπότητας. Κάπως έτσι αρχίζει να παίρνει σάρκα και οστά μια μεσοπρόθεσμη στρατηγική των αφεντικών («μακροπρόθεσμα θα είμαστε όλοι νεκροί», άλλωστε, όπως έχει θυμίσει κι ο Κέυνς), που μας θέλει γενικά ανέργους οι οποίοι θα δουλεύουμε όσο μπορούμε περισσότερο για ένα ξεροκόμματο που ισοδυναμεί με το, ήδη χαμηλό, επίδομα ανεργίας. Αυτή η πολιτική άντλησης υπεραξίας πάνω στα πτώματα της καπιταλιστικής κρίσης, ντύνεται με τον προκλητικό ιδεολογικό μανδύα και την αντίστοιχη οργουελιανή γλώσσα του αμοιβαίου «οφέλους», όχι μόνο για το κεφάλαιο αλλά και για τον άνεργο/εργαζόμενο.

Τα αφεντικά γνωρίζουν ότι γενικά οι εργαζόμενοι και οι εργαζόμενες προσπαθούμε να την βγάζουμε δουλεύοντας όσο το δυνατό λιγότερο. Γι' αυτό και φρικάρουν στην ιδέα ότι –ιδιαίτερα εν μέσω κρίσης– βλέπουμε το επίδομα ανεργίας, την αποζημίωση απόλυσης, την ιδιοκατοίκηση αλλά και την κατάληψη στέγης, την άρνηση πληρωμών κτλ., ως έναν τρόπο να την κουτσοβγάζουμε για ένα διάστημα χωρίς να δουλεύουμε. Η επιλογή ή άρνηση της εργασίας δεν μπορεί να βρίσκεται στην ευχέρεια των εργατών, αλλά αποκλειστικά στο κεφάλαιο. Γι' αυτό και η ανεργία, ενώ γενικά αποτελεί μια “πληγή του Φαραώ” που έπεσε από τον ουρανό στην “φτωχή πλην τίμια Ελλάδα”, μας λένε ότι για τον καθένα μας ατομικά πρέπει να αποτελεί ένα μειονέκτημα, μια ντροπιαστική συνθήκη, ένα όνειδος για το οποίο φταίμε κι εμείς που δεν εργαστήκαμε, δεν πληρώσαμε τις σπουδές μας, δεν ρουφιανέψαμε, δεν πατήσαμε επί πτωμάτων στο παρελθόν όσο θα έπρεπε. Όμως, συνεχίζουν, το καλό κράτος και η καλή Ε.Ε. δεν θα μας αφήσουν αβοήθητους και θα μας δώσουν τα απαραίτητα «εφόδια» για να ξανακυνηγήσουμε τα «εργασιακά μας όνειρα».

Η μισθωτή εργασία, λοιπόν, μετατρέπεται σε «πακέτο εργασίας» και εκπαιδευτικό σεμινάριο που προσφέρεται στους ανέργους, όχι για να επιβιώσουν, αλλά για να μπορέσουν να ξαναδουλέψουν, και ο μισθός μετατρέπεται σε «επίδομα εργασίας»! Ούτε αυτή η μετατροπή έπεσε από τον ουρανό. Αχνοφαινόταν ως λογική στις πολιτικές εισόδου στην εργασία που ίσχυαν ήδη για τους απόφοιτους/ες δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, νεοεισερχόμενους/ες στην αγορά εργασίας, που χοντρικά έπαιρναν την μορφή της «μαθητείας» ή της «πρακτικής άσκησης». Ο/η νέος/α εργαζομενος/η έπρεπε να αποδείξει στις επιχειρήσεις ότι θα κάνει τα πάντα για να δουλέψει, και αυτές, με την συνεισφορά του κράτους, της Ε.Ε. και του πανεπιστημίου, του προσέφεραν ένα χαμηλόμισθο, ή και τελείως απλήρωτο, προσωρινό «πακέτο εργασίας» ως «πρώτη ευκαιρία». Η άμισθη ή «μαύρη» εργασία των «μαθητευόμενων» αποτελεί χρόνιο καθεστώς εργασίας στα δικηγορικά γραφεία,

στα ΜΜΕ, στις εταιρείες πληροφορικής. Η λογική του «πακέτου εργασίας» ως ανταλλακτικό εμπόρευμα για το βιογραφικό του νέου/ανέργου, μπαίνει εν μέσω κρίσης από την περιφέρεια στο κέντρο της καπιταλιστικής ρύθμισης.

Τρεις είναι η μέχρι στιγμής μορφές εφαρμογής του workfare στην Ελλάδα για τους άνεργους που λαμβάνουν επίδομα ή ανανεώνουν την κάρτα τους στον ΟΑΕΔ:

1. Οι **«επιταγές κατάρτισης» (training voucher)**, ουσιαστικά, πρόκειται για μηνιαία σεμινάρια εκμάθησης νέων τεχνολογιών που, πέρυσι τουλάχιστον, συνοδεύονταν από ένα επίδομα 500 ευρώ. Οι περίπου 30.000 «ωφελοούμενοι» για ένα μήνα χάσαν το επίδομα τους ή αναγκάστηκαν να «μηδενίσουν» την κάρτα ανεργίας τους για να πάρουν τελικά το πεντακοσάρικο με αρκετούς μήνες καθυστέρησης.

2. Τα **«προγράμματα κοινωφελούς εργασίας»**, στην πραγματικότητα πεντάμηνη κάλυψη πάγιων και διαρκών αναγκών δήμων, νοσοκομείων και λοιπών δημοσίων υπηρεσιών έναντι ενός επιδόματος 25 ευρώ ανά μέρα εργασίας (ενώ τα ένσημα τα βάζει ο ΟΑΕΔ). Τα προγράμματα αυτά αποτέλεσαν την αφορμή ίδρυσης μιας σειράς ΜΚΟ με ευφάνταστα ονόματα «οικολογίας» και «αλληλεγγύης», με μοναδική ασχολία την υπενοίκιαση «ωφελοούμενων» στο κράτος. Την χρονιά 2012-13, γύρω στους 80.000 άνεργοι/ες πανελλαδικά πήραν μια σύντομη εικόνα του μαγικού κόσμου του δημοσίου έναντι ενός συνολικού μηνιαίου επιδόματος 625 ευρώ που πληρώθηκε με μεγάλη καθυστέρηση και έπειτα από κινητοποιήσεις, χωρίς κανένα άλλο δικαίωμα που απορρέει από το εργατικό δίκαιο (άδειες, επιδόματα, συνδικαλιστικά δικαιώματα). Έστω κι έτσι, τα 625 ευρώ, που προέκυψαν από τον παλιό κατώτατο μισθό των 700 ευρώ, φάνταζαν δελεαστικό ποσό για τις συνθήκες. Την χρονιά 2013-14 ετοιμάζεται η δεύτερη φουρνιά «ωφελοούμενων», με το προσαρμοσμένο επίδομα των 490 ευρώ (19,6 την μέρα), ή 427 ευρώ (17,1 την μέρα) για όσους είναι κάτω των 25.

3. Οι **«επιταγές εισόδου στην αγορά εργασίας για άνεργους νέους ως 29 ετών»**, δηλαδή πεντάμηνη, εξάωρη «πρακτική άσκηση» σε επίσης «ωφελοούμενες» εταιρείες του ιδιωτικού τομέα για 2700 ευρώ για τους απόφοιτους ΑΕΙ/ΤΕΙ (400 ευρώ κατάρτιση και 460 μηνιαίο) και 2400 ευρώ για αποφοίτους λυκείου (400 ευρώ κατάρτιση και 400 ευρώ μηνιαίο). Οι πληρωμές γίνονται επίσης επιδοματικά κι όχι κάθε μήνα, ενώ τα ένσημα που βάζει ο ΟΑΕΔ είναι μόνο για την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, δεν υπολογίζονται δηλαδή για επίδομα ανεργίας και σύνταξη. Οι εταιρείες που θα κρατήσουν

κάποιους από τους 35.000 «ωφελομένους» της περιόδου 2013-14 με εξάμηνες ατομικές συμβάσεις, θα πληρωθούν παραπάνω λεφτά, πρόβλεψη που προφανέστατα θα λειτουργήσει ως το «τυράκι» της καριέρας για πολλούς και πολλές από τους «ωφελομένους».

Μέσα στο περιβάλλον της κρίσης, την οποία αρκετοί/ες εκμεταλλεύονται/ες βιώνουν ως μια προσωρινή κακιά στιγμή του συστήματος, η αναδιάρθρωτική αυτή πολιτική προσφέρει σίγουρα μια σειρά από οφέλη στο κράτος και το κεφάλαιο. Τα οφέλη αυτά είναι τέτοιου είδους που να διαμορφώνουν μια στρατηγική υποτιθέμενης καταπολέμησης της ανεργίας, αλλά ουσιαστικά επισφαλοποίησης των εργασιακών σχέσεων, με μόνιμα χαρακτηριστικά. Κάτι μας λέει ότι είναι ένας δρόμος που θα επιλέξει να διανύσει ακόμα και μια «αριστερή αντιμνημονιακή κυβέρνηση». Θα αναφερθούμε σε μερικά:

Αρχικά, μειώνονται τα επίσημα στατιστικά ανεργίας και φτιάχνεται η εικόνα του καλού κράτους που μάχεται για την απασχόληση των νέων, σε εποχές που η συναίνεση των από τα κάτω μετριέται με το σταγονόμετρο.

Δεύτερον, κινείται κεφάλαιο, από τα αποθεματικά της Ε.Ε., σε εποχές πιστωτικής ασφυξίας, και φυσικά δημιουργούνται εν μια νυκτί μια σειρά «καλοθελητές» της μεσαίας τάξης³ που τρέχουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους με τον συνηθισμένο τους πελατειακό τρόπο.

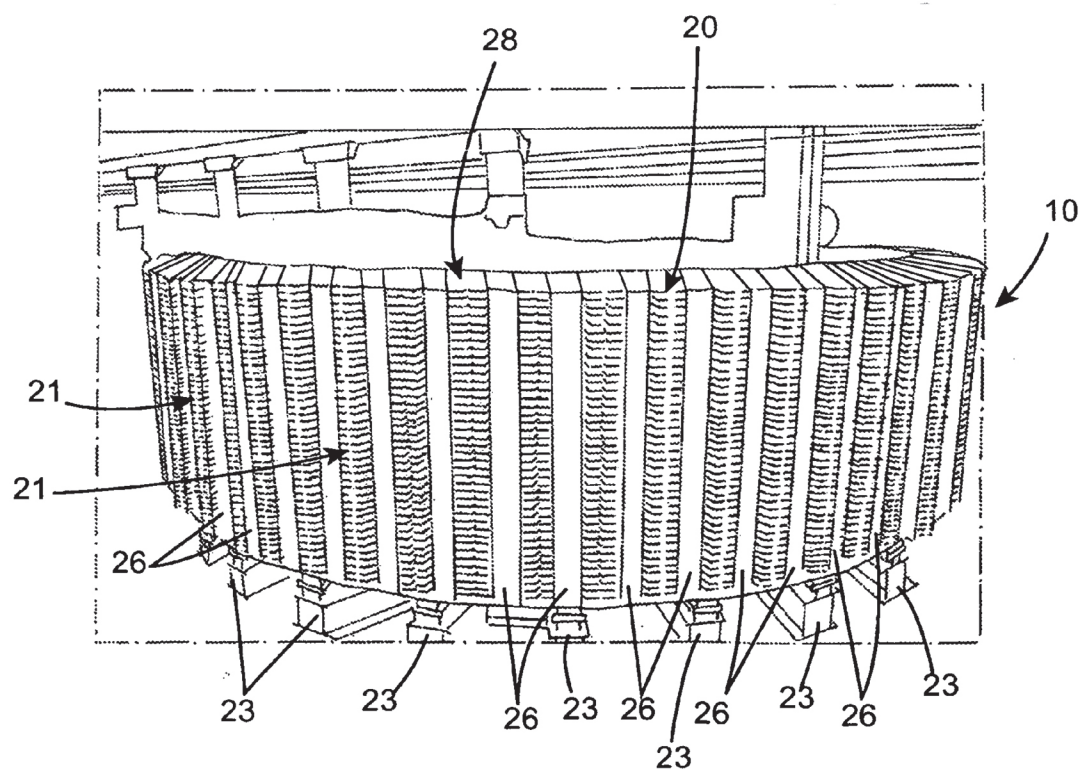
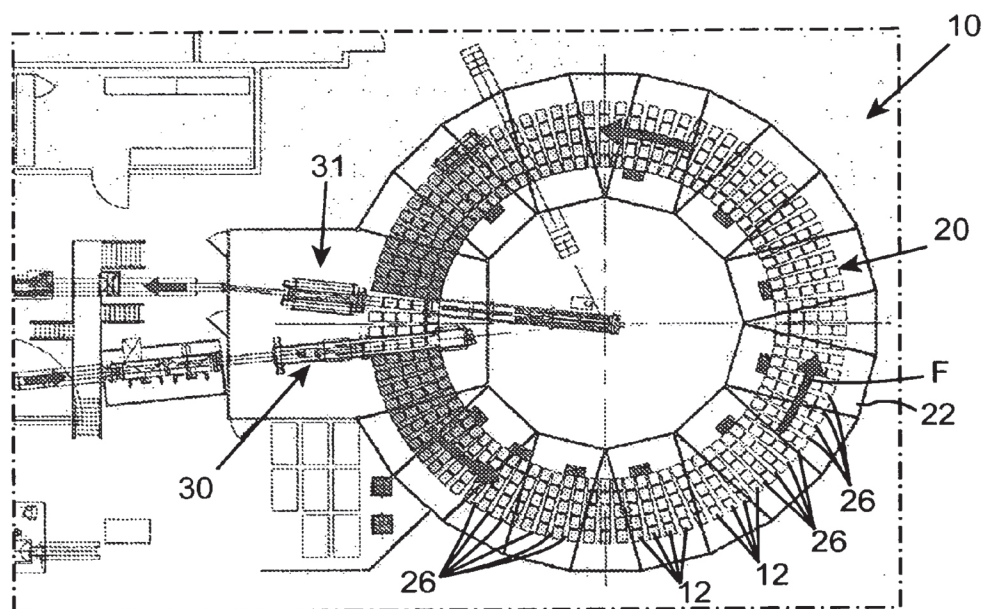
Τρίτον, καλύπτονται πρόχειρα πάγιες και διαρκείς ανάγκες του δημόσιου και του ιδιωτικού κεφαλαίου που μένουν κενές λόγω των μαζικών απολύσεων, με πολύ χαμηλότερο, ως μηδενικό, κόστος σε σχέση με τη μέση τιμή του εμπορεύματος που λέγεται εργατική δύναμη.

Επιπλέον, ο/η «οφελούμενος/η», ενώ θεωρείται εργαζόμενος/η για τις στατιστικές υπηρεσίες του κράτους, χάνει κάθε όφελος που απορρέει από το γνωστό και ως εργασιακό δίκαιο. Λόγω της μικρής χρονικής διάρκειας της απασχόλησης, δεν δύναται να κατακτήσει την ατομική και συλλογική δύναμη που απορρέει από τον έλεγχο της παραγωγικής διαδικασίας, εκτός κι αν προσαρμοστεί πλήρως στις επιθυμίες του κεφαλαίου, ελπίζοντας μάταια ότι η ρουφιανοποίηση θα οδηγήσει στην μονιμοποίηση. Έτσι, φυσικά διαλύεται η παραγωγική, συνδικαλιστική δύναμη της παλαιάς σύνθεσης της παραδοσιακής

3 Αναφερόμαστε σε ένα ετερογενές σύνολο διαμεσολαβητών μεταξύ κράτους και εκμεταλλευσόμενων που βιοπορίζονται από τα κονδύλια αυτών των πολιτικών: Εδώ συναντάμε είτε στελέχη προηγούμενων πελατειακών δομών του ελληνικού κράτους (συνδικαλιστές, δημάρχους, κτλ.), είτε γιάπηδες με μεταπτυχιακά στους τομείς του management, ή της «διαχείρισης ανθρώπινων πόρων», είτε «οικολόγους», «φιλόανθρωπους» και «αλληλέγγυους» της Εκκλησίας, είτε διάφορους μεταμοντέρνους που αναζητούν τον «τρίτο δρόμο» πέρα από τον καπιταλισμό/σοσιαλισμό στην «αυτοοργάνωση» και την «πράσινη ανάπτυξη» των ΜΚΟ.

εργατικής τάξης, ενώ ένα κομμάτι της καλείται να εκτελέσει χρέη διευθυντή, ή και εργοδότη, απέναντι στους «οφελούμενους»: βλέπε, για παράδειγμα, την προθυμία της ΓΣΕΕ να μετατρέψει το ινστιτούτο της σε ΜΚΟ, άμεσο εργοδότη δεκάδων χιλιάδων «ωφελούμενων». Εντέλει, ζούμε σε μια εποχή που οι αντικειμενικές συνθήκες, για παράδειγμα η ανάπτυξη της πληροφορικής, ευνοούν την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών με όλο και λιγότερη ανθρώπινη εργασία, ενώ ταυτόχρονα αυτή γίνεται όλο και πιο πολύτιμη, παίζοντας κομβικό ρόλο στην κάλυψη πάγιων και διαρκών αναγκών του κεφαλαίου. Καμιά μηχανή δεν μπορεί μόνη της να μαζέψει φράουλες, να καθαρίσει το δρόμο, να σερβίρει, να μεταφέρει φακέλους, να πάρει τηλέφωνα ή να βρει τις κατάλληλες πληροφορίες στο διαδύκτιο. Κι όμως οι φορείς αυτής της τόσο πολύτιμης για το κεφάλαιο εργατικής δύναμης πρέπει να νοιώθουν υποτιμημένοι, ευκαιριακοί, περισσευούμενοι, «οφελούμενοι» άνεργοι κι όχι μέλη μιας κοινότητας από την οποία εξαρτάται η αναπαραγωγή του κεφαλαίου.

Τελευταίο, αλλά ίσως και σημαντικότερο, ο εργατικός πληθυσμός που πλεονάζει, κρατείται πειθαρχημένος μέσω του κυνηγιού “πακετών εργασίας” και της αντίστοιχης ιδεολογίας περί καριέρας/ανάπτυξης. Ξαφνικά η ανεργία δεν είναι απλά ένας παράγοντας απόγνωσης και οργής, αντίθετα αποκτά χαρακτηριστικά μετρήσιμης ποσότητας αυξάνοντας έτσι την ανοχή σε αυτή τη συνθήκη. Δημιουργείται μια ψευδής προοπτική εύρεσης εργασίας εγκλωβίζοντας τελικά τον άνεργο/η σε ένα φαύλο κύκλο εργασίας-ανεργίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι όταν τελείωσε το πρόγραμμα της 5μηνης κοινωφελούς εργασίας έτρεξαν οι περισσότεροι να βγάλουν άμεσα κάρτα ανεργίας με την προοπτική να ξαναμαζέψουν μήνες ανεργίας. Οι “επικίνδυνες τάξεις” και η νεολαία τους περιορίζονται μέσα σε ένα ασφυκτικό καθεστώς ολοκληρωτικής δικτατορίας του κεφαλαίου στο χωροχρόνο τους και “μηδενικής ανοχής” απέναντι στις αρνήσεις τους, ενώ ταυτόχρονα τους αφήνονται λίγες χαραμάδες στο καζάνι που βράζει να “ξεσκάσουν” μέσω της εντατικής εργασίας. Καθόλου τυχαία, όλη η φιλοσοφία του workfare βασίζεται στην καταπολέμηση των μοριακών τάσεων άρνησης εργασίας που εμφανίζονται στο περιβάλλον των πιο περιθωριοποιημένων αλλά και απείθαρχων στρωμάτων της εργατικής τάξης. Η μισθωτή εργασία μετατρέπεται σε εξαναγκαστική κοινωφελή εργασία, σε μια μορφής σωφρονισμού για τον ολοένα κι αυξανόμενο περισσευούμενο και ποινικοποιούμενο προλεταριακό πληθυσμό. Όπως φαίνεται και στο κείμενο που ακολουθεί από τα διεθνή παραδείγματα το workfare έχει εφαρμοστεί και ως μέτρο εξαγοράς της ποινής για μικροπαράβασεις, ταιριάζει απόλυτα δηλαδή με το καθεστώς έκτακτης ανάγκης που ορθώνεται μαζί με την νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση των σχέσεων εργασίας.

Η διεθνής εμπειρία

Τι είναι ακριβώς το workfare; Πρόκειται για μια στρατηγική νεοφιλελεύθερης εμπνεύσεως για τη μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικών παροχών. Παραδοσιακά, οι κοινωνικές παροχές δίνονται σε άτομα που ψάχνουν εργασία ή δεν δύνανται να εργαστούν. Με το workfare, όσοι λαμβάνουν επιδόματα και παροχές, αναγκάζονται να εκπληρώσουν κάποιες προϋποθέσεις προκειμένου να συνεχίσουν να τα λαμβάνουν. Οι προϋποθέσεις αυτές είτε αφορούν κάποιες δραστηριότητες που βελτιώνουν τις δυνατότητες εύρεσης εργασίας (πχ εκπαίδευση, επανένταξη, εργασιακή εμπειρία) είτε δραστηριότητες «κοινωνικής προσφοράς» (βασικά απλήρωτη ή χαμηλόμισθη εργασία). Τα προγράμματα workfare βρίσκονται παντού στον κόσμο. Η Αυστραλία πχ τρέχει ένα εκτεταμένο πρόγραμμα, όπως και ο Καναδάς. Από την Ανατολική Ασία ως το Ισραήλ, νέα προγράμματα ξεκινούν συνέχεια. Στην Ινδία για παράδειγμα, ως ένα μέτρο καταπολέμησης της φτώχειας, η κυβέρνηση προσφέρει ένα πρόγραμμα 100 ημερών πληρωμένης εργασίας ετησίως αντί για επίδομα ανεργίας. Στην Ευρώπη, τέτοια προγράμματα υπάρχουν στη Μεγάλη Βρετανία, στην Ολλανδία (Work First – βασισμένο στο πρόγραμμα Wisconsin Works των ΗΠΑ), στη Γερμανία (Hartz Reforms), κλπ.

Τα ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά της ιστορίας του workfare είναι αρκετά. Η πρώτη εμφάνιση της ιδέας πάει αρκετά πίσω, στις ΗΠΑ της δεκαετίας του 1930. Έκτοτε έπεσε σε αχρηστία, και η δόξα για την επανεμφάνισή της ανήκει σε ένα μαύρο ρεπουμπλικάνο ακτιβιστή, τον Charles Evers, ο οποίος ήταν ο πρώτος εκλεγμένος μαύρος δήμαρχος σε ολόκληρη την πολιτεία του Μισισίπι, το 1969. Ο Έβερς ήταν σύμβουλος πολιτικών όπως ο Ρόναλντ Ρέηγκαν, έχει μια ενδιαφέρουσα ιστορία που αξίζει να την ψάξετε. Ως δήμαρχος στην πόλη Fayette, ο Evers κατάφερε να προσελκύσει εταιρείες, να δημιουργήσει θέσεις εργασίας και να μειώσει τους αποδέκτες κοινωνικών επιδομάτων. Στόχος του ήταν να αυξήσει την εκλογική συμμετοχή των μαύρων, χωρίς να τρομάξει τους λευκούς. Η ιδέα ήταν τόσο επιτυχημένη, που την χρησιμοποίησε ο Νίξον σε ένα τηλεοπτικό λόγο του το 1969. Έως τότε, η λέξη workfare ήταν μάλλον συνώνυμη με τη λέξη welfare (που σημαίνει συλλήβδην τα κοινωνικά επιδόματα), και στόχος ήταν να μετακινηθούν οι δέκτες των επιδομάτων προς την εργασία. Στις αρχές της δεκαετίας του 70, φάνηκε πως η ιδέα δεν ήταν και πολύ αποτελεσματική, οπότε το workfare πήρε την έννοια τη σημερινή, δηλαδή δουλειά που κάνουν οι άνεργοι προκειμένου να ανταμειφθούν με επιδόματα.

Το πρώτο λοιπόν ενδιαφέρον χαρακτηριστικό είναι πως, ενώ οι κα-

μπάνιες για την ανεργία έχουν συνήθως παν-εθνικό χαρακτήρα, το workfare αποκτά τοπικά ιδιόμορφα χαρακτηριστικά, και συνδέεται άμεσα με τοπικά κοινοφελή έργα και προγράμματα. Οι πρώτοι πειραματισμοί μάλιστα έγιναν από πολιτείες και πόλεις των ΗΠΑ, δημιουργώντας πρακτικά μοντέλα τα οποία, όπως είπα πιο πάνω, κατόπιν χρησιμοποιήθηκαν αλλού σε εθνική κλίμακα.

Το workfare στις ΗΠΑ

Ο δρόμος για το workfare σε εθνικό επίπεδο άνοιξε από την κυβέρνηση Ρίγκαν το 1981. Η κυβέρνηση τότε προσπάθησε να το κάνει υποχρεωτικό για όσους ήταν στο πρόγραμμα AFDC (Aid to Families with Dependent Children), αλλά συνάντησε αρκετή αντίσταση στην εφαρμογή και έτσι ουσιαστικά άνοιξε μόνο η δυνατότητα να εφαρμόζουν οι πολιτείες τα προγράμματα κατά βούληση. Αυτό οδήγησε όπως είπαμε σε μια πληθώρα «πilotικών» προγραμμάτων, με διαφορετικά ποσοστά επιτυχίας. Με μια νέα νομοθεσία, το 1988, επεκτάθηκε η χρήση του. Εφαρμόζεται σε ολόκληρες πολιτείες όπως η Καλιφόρνια, ενώ ήταν αιχμή της πολιτικής του δήμαρχου Τζουλιάνι στην Νέα Υόρκη, που εφάρμοσε το πρόγραμμα «Εργασιακής Εμπειρίας» (WEP) ήδη από το 1995.

Το πρόγραμμα της Νέας Υόρκης απέκτησε τεράστια φήμη στις ΗΠΑ, με περίπου 75.000 εργαζόμενους το 1997 (μειώθηκαν στους 17.000 το 2001). Οι εργαζόμενοι κάνουν διάφορες δουλειές στο δήμο: από κηπουρική σε πάρκα, καθαριότητα, προμήθειες, μέχρι τηλεφωνικά κέντρα και γραμματειακή υποστήριξη. Υπάρχει όμως και ένα 10% περίπου που αναλαμβάνει πιο σύνθετα καθήκοντα, όπως το να επιτηρεί άλλους εργαζόμενους στο WEP ή να εργάζεται σε βρεφονηπιακούς σταθμούς και γηροκομεία, να ελέγχει τους χώρους εργασίας ή να δουλεύει στις υπηρεσίες πρόνοιας του δήμου.

Αν και κάνουν όλες αυτές τις δουλειές, και περίπου το 86% τους καλύπτει πάγιες και διαρκείς ανάγκες του δήμου, τυπικά δε θεωρούνται εργαζόμενοι, οπότε δεν έχουν ένσημα, δεν τους αποδίδεται ΦΠΑ, δεν έχουν ασφάλιση ανέργου, δεν δικαιούνται άδειες διακοπών ή αναρρωτικές. Έχουν ελάχιστη συλλογική διαπραγματευτική δύναμη και φυσικά δεν υπάρχουν οι διαδικασίες που θα τους επέτρεπαν να παραπονεθούν επίσημα.

Ο χρόνος υποχρεωτικής εργασίας υπολογίζεται διαιρώντας τα επιδόματά τους (συν τα κουπόνια διατροφής) με τον νόμιμο χαμηλότερο μισθό. Αυτό τι σημαίνει σε τοπικό επίπεδο; Εφόσον τα επιδόματα πληρώνονται απευθείας από την πολιτεία της ΝΥ, ο δήμος καταλήγει να πληρώνει ένα δολ-

λάριο ογδόντα σεντς (1,80) την ώρα για κάθε εργαζόμενο στα προγράμματα αυτά, δηλαδή περίπου 3.600 δολλάρια μισθό το χρόνο. Οι μόνιμοι εργαζόμενοι/ες στο δήμο, με βάση τη συλλογική σύμβαση του συνδικάτου, ξεκινούν από 20.000 δολλάρια μισθό το χρόνο. Το αποτέλεσμα είναι να μειώνονται οι μόνιμοι εργαζόμενοι/ες στις υπηρεσίες του δήμου. Διάφορες φωνές έχουν υψωθεί για να δείξουν πως αυτό είναι παράνομο, διότι οι WEP στην ουσία αντικαθιστούν μόνιμους, χωρίς να έχουν και την απαραίτητη εκπαίδευση από το δήμο. Ο Τζουλιάνι απάντησε φυσικά πως αυτό δε συμβαίνει⁴.

Άλλες έρευνες έδειξαν ότι από τους WEPs μόνο το 5% βρήκε τελικά δουλειά μετά το πρόγραμμα. Ένας σημαντικός λόγος ήταν ότι η εργασία μείωνε σημαντικά το χρόνο τον οποίο θα σπαταλούσαν οι άνεργοι για να βρουν άλλη δουλειά, μια και τους απασχολούσε τα πρωινά ολόκληρης της εβδομάδας⁵. Η κριτική οδήγησε σε μια κάποια μεταρρύθμιση του προγράμματος, κυρίως στο ότι εισήχθησαν και θέσεις εργασίας (όχι μόνιμες) στις ίδιες περιοχές (πχ στην υπηρεσία πάρκων της ΝΥ), οι οποίες χρηματοδοτούνται από το δήμο. Πχ στην ανωτέρω υπηρεσία, υπήρχαν το 2003 περίπου 1000 απλήρωτοι WEPs και 1800 θέσεις εργασίας που χρηματοδοτούνταν από το δήμο (POPs).

Ωστόσο, το πρόγραμμα που έγινε πιο διάσημο στο εξωτερικό τη δεκαετία του 80 ήταν το πρόγραμμα του Ουινσκόνσιν, κυρίως διότι έριξε κατά περίπου 80% το ποσοστό των ατομικών επιδομάτων στη δεκαετία του 1990 – το μεγαλύτερο ποσοστό σε ολόκληρες τις ΗΠΑ. Επίσης, ήταν η πολιτεία με το μεγαλύτερο ποσοστό αποδεκτών επιδόματος σε workfare προγράμματα. Πάνω από 40% από τον πληθυσμό αυτό συμμετείχε σε απλήρωτα κοινωφελή προγράμματα (Community Service Jobs – CSJs) το 2002. Το πρόγραμμα στόχευε στη δημιουργία «εργασιακού ήθους και δεξιοτήτων» στους «επωφελούμενους», καθώς και να συνδέσει τη λήψη του επιδόματος με μορφές εργασίας που ωφελούν την κοινότητα. Οι θέσεις ονομάζονταν «εργασιακή εμπειρία» και παρέχονταν σε πέντε τομείς: εργασία σε καταστήματα μεταχειρισμένων, γραμματειακή υποστήριξη, μέριμνα παιδιών ή ηλικιωμένων, ελαφριά εργασία σε βιομηχανίες ή στον καθαρισμό και τέλος επαγγελματική εκπαίδευση.

Η εργασία στο πρόγραμμα αυτό κατατάσσονταν σε πέντε «επίπεδα», με υψηλότερο τις θέσεις εργασίας που δεν χρηματοδοτούσε η πολιτεία. Ακολουθούσαν οι θέσεις εκείνες που χρηματοδοτούσε: πρόκειται για τρίμηνες θέσεις με τον κατώτατο μισθό και ονομάζονταν «δοκιμαστικές δουλειές». Πιο κάτω βρίσκονταν η άμισθη εργασία (workfare) σε CSJs. Τέλος ακολουθούσε η κατηγορία που χοντρικά θα ονομάζαμε επανένταξη, η οποία πε-

4 <http://www.wsos.org/articles/2000/jul2000/wep-jl4.shtml>

5 <http://research.dwp.gov.uk/asd/asd5/rports2007-2008/rrep533.pdf>

ριλάμβανε υποστηριζόμενη εργασία ή σχετικές δραστηριότητες που σκοπό είχαν να άρουν τα εμπόδια που μπορεί να είχε ο/η ωφελούμενος/η για την είσοδο στην εργασία (π.χ. θεραπεία απεξάρτησης από τα ναρκωτικά ή νοσοκομειακή περίθαλψη).

Οι μελέτες δείχνουν πως και αυτό το πρόγραμμα δεν είχε τα αποτελέσματα που προπαγάνδιζαν οι εμπνευστές του, δηλαδή την εύρεση μόνιμης εργασίας. Το αντίθετο μάλλον, αφού οι μισοί τουλάχιστον από αυτούς που εξέρχονται του προγράμματος βρίσκονται κάτω από τα επίπεδα φτώχειας. Σημειωτέον ότι στην επαρχία του Μιλουόκι η αποχή από την εργασία στα προγράμματα αυτά έφτασε και το 70% σε κάποιες θέσεις⁶.

Γενικά μιλώντας, τα προγράμματα workfare έδειξαν γρήγορα τα όριά τους, αν και η ρητορική για την αξία τους και η εφαρμογή τους βαθαίνει και πλαταίνει. Μεγάλο μέρος της λογικής τους στηρίζεται στο γεγονός ότι υπάρχει μια διαφορά φάσης στις συμπεριφορές των ανέργων. Πολλοί από αυτούς που βγαίνουν από τα κατάστιχα των ανέργων αρχίζουν να δουλεύουν μαύρα, οπότε είναι αόρατοι στις επίσημες στατιστικές. Στη Νέα Υόρκη, για παράδειγμα, με το πέρας της πρώτης φάσης του προγράμματος, εξαφανίστηκαν από το ραντάρ περίπου 89.000 συμμετέχοντες. Αυτό οδήγησε τον, συνεργάτη του δήμαρχου Τζουλιάνι, Schwartz στην κυνική δήλωση πως προφανώς όλοι αυτοί είχαν βρει δουλειά, ειδικά τους βλέπανε στους δρόμους να ζητιανεύουν. Ωστόσο, υπολογίζεται ότι υπάρχει ένα διάστημα περίπου τετραετίας ανάμεσα στη στιγμή που κάποιος χάνει τη δουλειά του και τη στιγμή που παρουσιάζεται στις αρχές ως άστεγος. Αυτή η πρόβλεψη του κοινωνιολόγου Peter Rossi δούλεψε ρολόι στη ΝΥ, αφού τέσσερα ακριβώς χρόνια μετά την μεταρρύθμιση του συστήματος παροχών, παρουσιάστηκε μια αύξηση στον αριθμό των αστέγων⁷.

Το workfare στη Μεγάλη Βρετανία

Μια πρώτη εφαρμογή του workfare στη Μεγάλη Βρετανία ήταν το 1996, όταν το κλασσικό επίδομα ανεργίας αντικαταστάθηκε από το λεγόμενο Job Seeker's Allowance (JSA - Επίδομα Ευρέσεως Εργασίας). Στο JSA ο ωφελούμενος έπρεπε να αποδεικνύει ότι αναζητούσε εργασία για να συνεχίσει να λαμβάνει επίδομα. Υπέγραφε μια φόρμα, έκανε μια συνέντευξη, και κατόπιν έπρεπε κάθε δυο βδομάδες να παρουσιάζεται στο τοπικό γραφείο ευρέσεως

6 <http://research.dwp.gov.uk/asd/asd5/rports2007-2008/rrep533.pdf>

7 <http://falseeconomy.org.uk/blog/the-cruel-truth-about-us-workfare>

εργασίας για να χτυπάει κάρτα⁸.

Την ίδια χρονιά (1996), εφαρμόστηκε από την τότε κυβέρνηση των συντηρητικών σε 29 πόλεις ένα πιλοτικό πρόγραμμα workfare με την ονομασία Project Work. Το πρόγραμμα συνεχίστηκε κατόπιν από την κυβέρνηση των εργατικών, με κάποιες αντιδράσεις – ειδικά στο Μπράιτον. Το 1998, το πρόγραμμα αυτό αντικαταστάθηκε από ένα πιο γενικευμένο πλάνο, το λεγόμενο New Deal. Στόχος του προγράμματος ήταν να βελτιωθεί το «ευπώλητο» (marketability) των ανέργων μέσα από την εργασιακή τους εμπειρία, ώστε να βρίσκουν ευκολότερα δουλειά. Η λογική του κράτους ήταν πως τα ποσοστά ανεργίας ήταν τόσο ψηλά διότι οι άνεργοι/ες ήταν χαμηλού επιπέδου. Παρόλα αυτά, όπως έδειξαν και οι επίσημες στατιστικές, το πρόγραμμα δεν απέφερε κάποια ουσιαστική βελτίωση στα ποσοστά ανεργίας, τα οποία μειώθηκαν κυρίως λόγω της οικονομικής άνθισης στην αρχή της δεκαετίας του 2000⁹.

Τι μορφή έπαιρναν τότε τα προγράμματα αυτά και ποιος τα υλοποιούσε; Από την αρχή της δεκαετίας του 1980 και σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, τα προγράμματα «επανένταξης στην εργασία» (back to work schemes) υλοποιούνταν κυρίως σε μικρές επιχειρήσεις ή σε φιланθρωπικά καταστήματα, παραρτήματα μεγάλων πολυεθνικών. Εν πολλοίς, ο χαρακτήρας των θέσεων εργασίας που δημιουργούνταν είχε χαρακτήρα κοινωνικής παρέμβασης. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο φιλανθρωπικός τομέας είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στη Βρετανία. Από μικρές εταιρείες μέχρι τεράστιες οργανώσεις, αναλαμβάνει παρεμβάσεις σε ανθρωπιστικά επείγοντα στον κόσμο αλλά και στη χώρα, αλλά καλύπτει και άλλες ανάγκες, όπως πχ η διαχείριση των ναρκοεξαρτημένων και των άστεγων. Παράλληλα, οι οργανώσεις αυτές παρέχουν μια πληθώρα θέσεων εργασίας, από εθελοντικά πόστα μέχρι προσωρινή ή μόνιμη δουλειά. Εξυπηρετούν έτσι για κάποιες/ους την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας, αποτελούν προθάλαμο για την «κανονική» δουλειά κατόπιν.

Το 2009, η κυβέρνηση των εργατικών εισάγει ένα νέο πρόγραμμα με την ονομασία Flexible New Deal, το οποίο δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην επιβολή της εργασίας παρά στην εκπαίδευση των ανέργων. Είχαν προηγηθεί αλλαγές στο σύστημα παροχών από το 2007, με την πρώτη Welfare Reform Act των εργατικών. Οι δυο αυτές μεταρρυθμίσεις είχαν κάποια πρωτόγνωρα χαρακτηριστικά: πρώτον, προσπαθούσαν να επανεισάγουν στην αγορά εργασίας πληθυσμούς όπως οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι ασθενείς κλπ. Ταυτόχρονα, αυξήθηκε η ηλικία συνταξιοδότησης. Στόχος ήταν να μειωθεί το ποσοστό του πληθυσμού που δεν βρίσκεται σε εργασία από το 25% στο 20%.

8 http://en.wikipedia.org/wiki/Jobseeker's_Allowance

9 <http://libcom.org/library/aufheben/pamphlets-articles/dole-autonomy-and-work-reim-position-an-epilogue>

Δεύτερον, η μεταρρύθμιση του 2009 επέβαλε ένα νέο καθεστώς για τη λήψη επιδόματος ανεργίας, στο οποίο οι μακροχρόνια άνεργοι υποχρεώνονται να δουλέψουν σε διάφορες μορφές εργασίας για να συνεχίσουν να λαμβάνουν το επίδομα ανεργίας. Ακόμα και έτσι, το Flexible New Deal στοίχισε στην κυβέρνηση περίπου τριάντα χιλιάδες λίρες για κάθε νέα θέση εργασίας, που φυσικά δεν πήγαιναν στις τσέπες του εργαζόμενου¹⁰.

Πάνω σε αυτό το πρόγραμμα βασίστηκε η κυβέρνηση για να εκπονήσει το νέο της πρόγραμμα «καταπολέμησης» της ανεργίας, που ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2011 με τον πρωτότυπο τίτλο «Πρόγραμμα Εργασίας» (Work Program). Το πρόγραμμα είναι μονάχα μια από τις μορφές workfare που εφαρμόζει η κυβέρνηση, και απευθύνεται σε άνεργους που λαμβάνουν το «Επίδομα Αναζήτησης Εργασίας» (Jobseeker's Allowance, JSA), καθώς και σε ασθενείς και AMEA που λαμβάνουν ενίσχυση (Employment Support Allowance, ESA)¹¹.

Εδώ στήνεται μια ενδιαφέρουσα κομπίνα, στην οποία η εργασία η ίδια είναι πλέον το αγαθό προς πώληση: η κυβέρνηση αναθέτει σε ιδιωτικές εταιρείες να παρέχουν τις υπηρεσίες του προγράμματος. Πληρώνει τις εταιρείες αυτές με ένα αρχικό ποσό ανά κεφάλι (400 λίρες Αγγλίας), και κατόπιν ένα μεγαλύτερο ποσό «ανάλογα με τα αποτελέσματα». Δηλαδή, οι εταιρείες πληρώνονται μονάχα αν οι άνεργοι ή οι επιδοτούμενοι δεν λάβουν επίδομα για έξι μήνες. Αν συμβεί αυτό, οι εταιρείες λαμβάνουν ένα εφάπαξ ποσό (1200 λίρες), και στη συνέχεια πληρώνονται με το μήνα που ο/η επιδοτούμενος/η δεν πήρε επίδομα, μέχρι τους 18 μήνες¹². Οι εταιρείες με τη σειρά τους, για να μη χάσουν τα φράγκα, κυνηγάνε με το τουφέκι κάθε δουλειά που εμφανίζεται στον ορίζοντα για να στείλουν «τους δικούς τους». Όμως, αυτές οι δουλειές είναι οι ίδιες δουλειές που θα κυνήγαγε κάποιος/α για να συνεχίσει να παίρνει το Επίδομα Εύρεσης Εργασίας. Για κάθε θέση που παίρνει μια εταιρεία, υπάρχει ένας άνεργος που χάνει μια ευκαιρία να συνεχίσει να παίρνει επίδομα. Όσο περισσότερες δουλειές αρπάζουν οι εταιρείες, τόσο περισσότεροι άνεργοι παραμένουν, που αναγκάζονται να απευθυνθούν σε αυτές. Τα αφεντικά είναι ευχαριστημένα διότι δε χρειάζεται να ψάξουν για νέους υπαλλήλους, και αυτοί που στέλνουν οι εταιρείες, καθώς είναι υποχρεωμένοι να εργαστούν, εργάζονται τζάμπα. Με λίγα λόγια, το Πρόγραμμα Εργασίας

10 <http://blogs.telegraph.co.uk/news/neilobrien/100064118/the-flexible-new-deal-was-it-really-a-disaster-and-what-can-we-learn-from-it/>

11 Για το πρόγραμμα αυτό και μια συνολική παρουσίαση όλων των προγραμμάτων workfare στη Βρετανία, δες την πολύ καλή προσούρα της Solidarity Federation: http://www.solfed.org.uk/sites/default/files/uploads/workfare_pamphlet_v2_0.pdf

12 <http://www.dwp.gov.uk/docs/the-work-programme.pdf>, σελ. 7

δεν δημιουργεί νέες θέσεις, απλά τις μεταχειρίζεται για να εξάγει κέρδος. Βάζει εταιρείες να δρουν σαν γραφεία εύρεσης εργασίας χρηματοδοτούμενα με κρατικά κονδύλια.

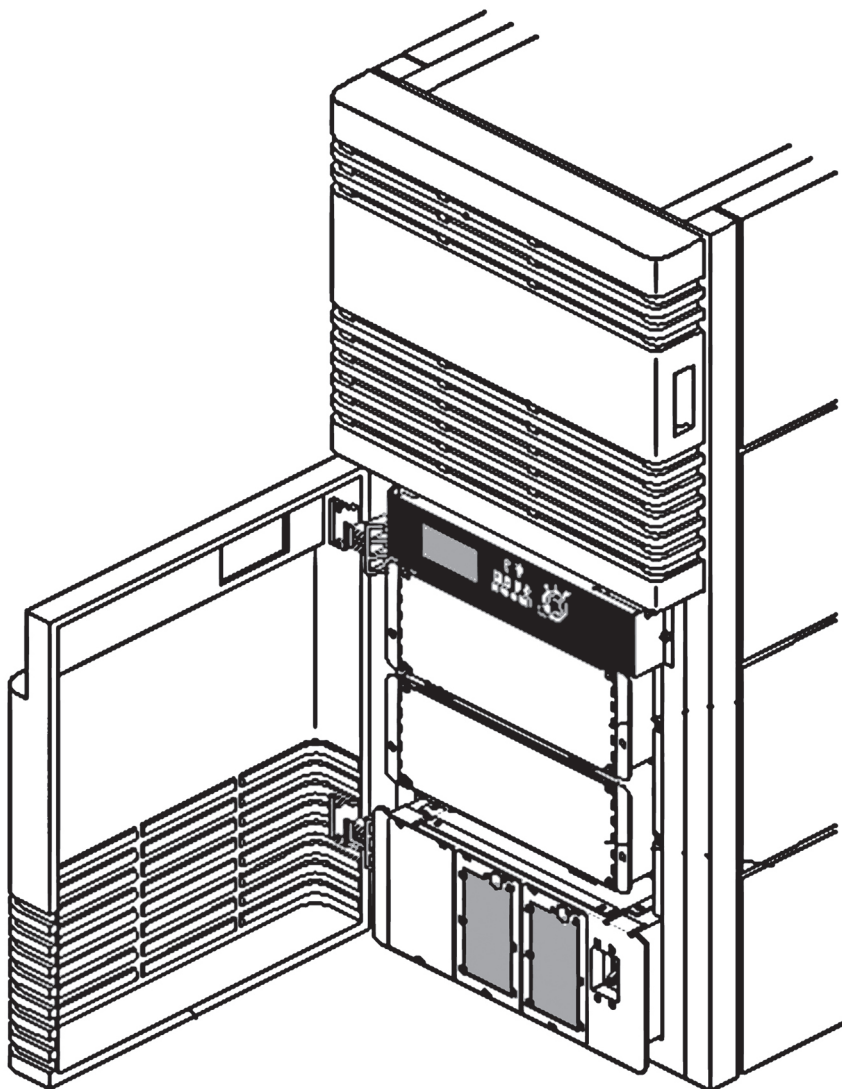
Πλέον, ο τομέας του ανθρώπινου δυναμικού έχει αναπτυχθεί σε προσοδοφόρα επιχείρηση, με εταιρείες όπως η A4e και η Working Links, οι οποίες έχουν ως βασική πηγή κέρδους την προσφορά εργασίας και είναι ουσιαστικά εταιρείες ενοικίασης εργατών. Ο τομέας αυτός εξαρτάται άμεσα από τη διαχείριση των πακέτων ενίσχυσης που δίνει το κράτος στις εταιρείες που αναλαμβάνουν εργολαβικά την εκπόνηση των προγραμμάτων αυτών. Τα τελευταία χρόνια, ένα μεγάλο κομμάτι της κοινωνικής πρόνοιας έχει ανατεθεί σε εργολαβικές εταιρείες. Για παράδειγμα, η Atos είναι μια εταιρεία που αναλαμβάνει τα λεγόμενα «τεστ εργασιακής ικανότητας» (work capability tests) και διαχειρίζεται το λογισμικό της βάσης δεδομένων του NHS (του Εθνικού Συστήματος Υγείας). Η ίδια εταιρεία έχει αναλάβει μέρος του Προγράμματος για την Κοινωνική Δράση (Community Action Programme) και του Προγράμματος Εργασίας (Work Programme). Η σκευοφυλάκηση G4S έχει αναλάβει τη διαχείριση των φυλακών, κάποια καθήκοντα αστυνόμευσης και ένα κομμάτι του Προγράμματος Εργασίας. Η Capita είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση του λογισμικού για το επίδομα κατοικίας. Η Maximus έχει αναλάβει μέρος του Flexible New Deal και του Προγράμματος Εργασίας. Φυσικά, οι συμφωνίες για την εργολαβική ανάθεση κλείνονται από πρόσωπα του περιβάλλοντος βουλευτών και μελών της κυβέρνησης τόσο από τους εργατικούς όσο και από την Κυβέρνηση Συνεργασίας του Ντέιβιντ Κάμερον¹³.

Τα προγράμματα απασχόλησης μέχρι και το Flexible New Deal δοκιμάστηκαν εκτεταμένα στον εθελοντικό τομέα, με την ανάπτυξη των φιλανθρωπικών, μη κυβερνητικών οργανώσεων. Η ποιοτική αλλαγή που έγινε το 2012 ήταν ότι πλέον το workfare άγγιξε τομείς οι οποίοι δεν είχαν πιαστεί προγενέστερα, κυρίως από το φόβο της επίθεσης των συνδικάτων. Πλέον στο παιχνίδι μπαίνουν, εκτός από μεγάλες πολυεθνικές και καταστήματα (όπου η εργατική αντίσταση είναι αρκετά χαλαρή), και υπηρεσίες δημοσίου συμφέροντος, όπως τα ταχυδρομεία, το σύστημα υγείας, και κάποιες σιδηροδρομικές εταιρείες¹⁴. Στα ταχυδρομεία συγκεκριμένα, το συνδικάτο εργαζομένων στις επικοινωνίες (Communication Workers' Union) υποστήριξε την επιβολή του προγράμματος¹⁵.

13 http://libcom.org/library/editorial-'new'-workfare-schemes-historical-class-context#footnoteref4_3c5q27

14 'Unpaid jobseekers to deliver patient care in three hospitals'. Guardian, 21st May 2012 <http://www.guardian.co.uk/society/2012/may/21/unpaid-jobseekers-deliver-patient-care>

15 'No to workfare at Royal Mail', Boycott Workfare, March 2012. <http://www.boy->

Αγώνες ενάντια στο workfare στη Μεγάλη Βρετανία – Η εμπειρία από τη δεκαετία του '90

Ήδη από το 1996 υπήρχαν κάποιοι αποσπασματικοί αγώνες, κυρίως σε τοπικό επίπεδο, από πολιτικοποιημένο κόσμο σε διάφορες πόλεις της Μεγάλης Βρετανίας. Εκείνη τη χρονιά, η κυβέρνηση των συντηρητικών είχε ξεκινήσει ένα πιλοτικό πρόγραμμα ανταποδοτικής εργασίας (Project Work) σε εικοσιεννέα πόλεις της Βρετανίας. Ωστόσο, παρά τον ξεκάθαρα επιθετικό χαρακτήρα των μεταρρυθμίσεων της κυβέρνησης, δεν υπήρξε η λαϊκή αντίδραση που ανέμεναν κάποιοι ριζοσπάστες. Η μόνη, ίσως, πετυχημένη καμπάνια ήταν αυτή που έγινε στην πόλη του Μπράιτον, και οι λόγοι για την επιτυχία της είναι ενδιαφέροντες και για τη δική μας περίπτωση¹⁶.

Με την επιβολή του Job Seeker's Allowance, οργανώθηκε στην πόλη, όπως και σε άλλες πόλεις της Μεγάλης Βρετανίας, μια ανεξάρτητη ομάδα δράσης από ωφελούμενους (claimant's action group). Οι ομάδες αυτές, με τον καιρό συνενώθηκαν σε ένα δίκτυο ενάντια στο επίδομα αναζήτησης εργασίας, που ονομάστηκε Groundswell.

Στην πόλη του Μπράιτον υπήρχε ένας ήδη οργανωμένος, πολιτικοποιημένος κόσμος που είχε συμμετάσχει σε γεγονότα όπως την εξέγερση ενάντια στο Poll Tax το 1990. Αρκετοί από αυτούς/ες, κουβαλώντας την εμπειρία της αναγέννησης του κινήματος που επέφεραν τα γεγονότα του 1989-90 και τις θεωρητικές συζητήσεις που αυτά προκάλεσαν, έβλεπαν τον εαυτό τους ως αντιπροσώπους ενός προλεταριάτου που αρνούνταν της εργασίας και στηριζόταν στο επίδομα ανεργίας για να επιβιώσει, αλλά και να οργανωθεί ταξικά ενάντια στο κεφάλαιο. Για το λόγο αυτό, έβλεπαν την αναδιάρθρωση του παραδοσιακού επιδόματος ανεργίας σαν επίθεση ενάντια στο προλεταριάτο αυτό, από το κεφάλαιο με τους εκπροσώπους του, δηλαδή τους εργαζόμενους στις υπηρεσίες πρόνοιας. Αυτό όμως που αποτελέσει το δυνατότερο σημείο τους, δηλαδή η αναγνώριση του εαυτού τους ως τμήμα ενός κοινωνικού πεδίου και όχι ως μια μορφής πρωτοπορία, ήταν ταυτόχρονα και η ιδεολογική αχίλλειος πτέρνα της θεωρητικοπρακτικής τους δουλειάς.

Το εάν αυτό το προλεταριάτο υπήρχε, ή αν είχε τη συνείδηση αυτή που ήθελαν να του προσδώσουν οι αρνητές της εργασίας, ήταν ένα μείζον ζήτημα. Έγινε γρήγορα ορατό ότι, αν και υπήρχε μια μεγάλη γκάμα πρακτικών μέσα από τις οποίες ένα μεγάλο κομμάτι των χαμηλότερων στρωμάτων κατόρθωνε να τη βγάλει, εξαπατώντας τις υπηρεσίες πρόνοιας, αυτό δε σή-

16 <http://libcom.org/book/export/html/17755>

μαινε με τίποτα ότι αυτό το κομμάτι ήταν μια πολιτικά συνειδητοποιημένη ομάδα αρνητών εργασίας. Δεν σήμαινε ότι δεν ήθελαν να δουλέψουν γενικά, απλώς δεν ήθελαν να δουλέψουν σε μια σκατοδουλειά, με ένα ελεεινό μισθό. Πολλοί και πολλές άνεργοι/ες, θα προτιμούσαν λοιπόν να εφαρμόσουν ένα από τα γνωστά κόλπα, πχ να κάνουν ότι ψάχνουν για δουλειά, να το παίξουν άρρωστοι, κλπ, παρά να συμμετάσχουν σε ένα πολιτικό αγώνα ενάντια στο κεφάλαιο.

Τα πιο πολιτικοποιημένα τμήματα, ακολούθησαν αρχικά αυτό το ρεύμα υπόρρησης αντίστασης στο επίδομα ευρέσεως εργασίας. Θεωρώντας όμως ότι ο αγώνας αυτός εμπλέκει ολόκληρο αυτό το προλεταριάτο της φαντασίας τους, και ότι οι απεγνωσμένες μεγάλες μάζες περίμεναν ένα ριζοσπαστικό σύνθημα, ή μια ριζοσπαστική πρακτική που θα τους εμπνεύσει, σύντομα ξεκίνησαν τις προσπάθειες οργάνωσης μιας συλλογικής απάντησης στο κεφάλαιο. Η ομάδα του Μπράιτον, δανείστηκε αρχικά μια μορφή αγώνα ενάντια στους ρουφιάνους της πρόνοιας, που εφαρμοζόταν ήδη στο Εδιμβούργο, από την εκεί ομάδα ωφελουμένων. Τι έκαναν αυτοί; Αν υπήρχαν καταγγελίες ότι κάποιος εργαζόμενος στην πρόνοια ρουφιάνευε ωφελούμενους, η ομάδα τού έστελνε μια επιστολή προειδοποιώντας τον/την. Αν συνέχιζε, έστελνε και δεύτερη. Την τρίτη φορά, τύπωνε αφίσες με τη φάτσα του/της με μια περιγραφή του τι είχε κάνει, και τις κόλλαγε στην πόλη. Η τακτική ονομάστηκε «three strikes», δηλαδή σε ελεύθερη μετάφραση: «στα τρία κόρνερ πέναλτι». Περίμεναν πως, με αυτόν τον τρόπο, οι εξαγριωμένοι αρνητές εργασίας θα έπαιρναν τους δρόμους ψάχνοντας τους ρουφιάνους για να τους πλακώσουν στο ξύλο, ή θα κάνουν κάτι εξίσου δραστικό. Ωστόσο, το «προλεταριάτο» παρέμενε παγερά αδιάφορο.

Από την άλλη μεριά όμως, κάτι κινούνταν ανάμεσα στις τάξεις των εργαζόμενων στα κέντρα ευρέσεως εργασίας. Η πτώση των μισθών και των επιδομάτων τους, καθώς και η αύξηση του κόστους ζωής, είχαν οδηγήσει χαμηλότερα στρώματα δημοσίων υπαλλήλων σε μια πρωτοφανή προλεταριοποίηση – πολλοί από αυτούς, για παράδειγμα, έπαιρναν επίδομα στέγας. Ταυτόχρονα, το επίδομα ευρέσεως εργασίας υποχρέωνε εργαζόμενους στους αντίστοιχους τοπικούς ΟΑΕΔ να γίνονται ρουφιάνοι, ενώ πρωτύτερα μπορούσαν απλώς να κάνουν τα στραβά μάτια. Αυτά τα δεδομένα έφερναν ένα μεγάλο μέρος τους, εκ των πραγμάτων, κοντινότερα στους ωφελούμενους και εναντίον των αφεντικών τους. Οι πιο ενεργοί στο σωματείο τους, το οποίο είχε πάρει θέση ενάντια στο επίδομα ευρέσεως εργασίας, προσπάθησαν να αντιδράσουν, σκοντάφτοντας όμως στην ουσιαστική διάλυση των συνδικαλιστικών σχέσεων, στην αντίδραση κάποιων συναδέλφων τους, και στην ανοιχτή εκθρόνηση των αφεντικών. Το χειμώνα του 1995-6, το συνδικάτο των

εργαζομένων στους κατά τόπους «ΟΑΕΔ» κήρυξε απεργία ενάντια στην απόφαση της κυβέρνησης να συσχετίσει το μισθό τους με την «αποδοτικότητα» τους.

Το ευτυχές στο Μπράιτον ήταν ότι η μικρή ομάδα δράσης ωφελουμένων Brighton Claimants' Action Group κατόρθωσε να συνδεθεί με κάποια πιο μαχητικά μέλη του τοπικού ΟΑΕΔ και να δημιουργήσουν μαζί την ομάδα Brighton Against Benefit Cuts (BABC – Μπράιτον ενάντια στις περικοπές επιδομάτων). Όπως γράφουν οι ίδιοι, η συμμαχία αυτή στηρίχτηκε σε προϋπάρχουσες κοινωνικές σχέσεις ανάμεσα σε μέλη της ομάδας και εργαζόμενους στους ΟΑΕΔ. Συγκεκριμένα, συμμετέχοντες στις ομάδες ωφελουμένων σε όλη τη χώρα συμμετείχαν καθημερινά από πολύ νωρίς το πρωί στον αποκλεισμό των γραφείων του ΟΑΕΔ, σε ένδειξη αλληλεγγύης προς τους απεργούς. Στο Μπράιτον, οι σχέσεις μεταξύ αλληλέγγυων και απεργών βάθυναν εξαιτίας της μαχητικότητας των πρώτων, πράγμα που δεν συνέβη σε άλλα τέτοια κέντρα. Η πρώτη μεγάλη δράση της BABC ήταν την ημέρα που το επίδομα ευρέσεως εργασίας τέθηκε σε λειτουργία, οπότε όλες οι τοπικές ομάδες του Groundswell είχαν αποφασίσει να αναλάβουν δράσεις. Στο Μπράιτον έγινε μια πορεία περίπου 300 ατόμων προς τον ΟΑΕΔ, και ακολούθησε αποκλεισμός. Οι εργαζόμενοι που ήταν ήδη μέλη της πρωτοβουλίας, βρήκαν το πρόσχημα να σταματήσουν να εργάζονται, οπότε επεκράτησε χάος. Η πρωτοβουλία στο Μπράιτον ήταν αποτελεσματική ακριβώς διότι στηριζόταν σε αυτές τις σχέσεις μεταξύ διαδηλωτών και εργαζομένων. Όποτε γινόταν αποκλεισμός του ΟΑΕΔ, για παράδειγμα, οι εργαζόμενοι που ήταν συνεννοημένοι, μπορούσαν να κλείσουν το σύστημα για ολόκληρη την ημέρα, βασιζόμενοι στο πρωτόκολλο ασφαλείας της υπηρεσίας. Έτσι, μικρές σχετικά διαδηλώσεις – ανάλογες δηλαδή με τη δυναμική που υπήρχε – μπορούσαν να κρατήσουν τις υπηρεσίες κλειστές για μια ολόκληρη μέρα.

Το 1997 άρχισε να εφαρμόζεται το πιλοτικό πρόγραμμα Project Work, το οποίο ήταν μια πιο σκληρή εκδοχή του workfare και άρχισε πλέον να εμπλέκει και ιδιωτικούς «παρόχους», οι οποίοι «εκπαίδευαν» και ουσιαστικά ενοικίαζαν εργαζόμενους κυρίως σε καταστήματα φιλανθρωπικών οργανισμών. Η πρωτοβουλία στο Μπράιτον κατόρθωσε, παρά το μικρό της μέγεθος, να επαναλάβει αποκλεισμούς ΟΑΕΔ, αλλά επίσης επιχείρησε και κατόρθωσε κάποιες καταλήψεις στα γραφεία των εταιρειών-παρόχων. Τέλος, οργάνωσε κάποιες επιτυχημένες πικετοφορίες έξω από φιλανθρωπικά καταστήματα στα οποία απασχολούνταν οι ωφελούμενοι. Επειδή δε το πρόγραμμα ήταν πιλοτικό και σχετικά φτωχό σε πόρους, η δράση αυτή λίγο έλειψε να το σταματήσει εντελώς, πράγμα που ώθησε τα αφεντικά να καλέσουν ενισχύσεις από το Λονδίνο, και την αστυνομία να αυξήσει την πίεση στους διαδηλωτές.

Η εμπειρία της πρώτης αυτής φάσης του αγώνα ενάντια στο workfare έθεσε κάποια ζητήματα όσον αφορά τις μορφές της δράσης, τα οποία συζητήθηκαν κυρίως σε ιδεολογικό επίπεδο. Το βαθύτερο ζήτημα που προέκυψε, το οποίο επανήλθε κατά κάποιο τρόπο και στις πρόσφατες κινητοποιήσεις, είναι το εάν το κίνημα από τα κάτω ενάντια στο workfare πρέπει ή όχι να αναζητήσει συμμαχίες στους δημόσιους υπαλλήλους στους ΟΑΕΔ. Ορισμένες ομάδες, πχ οι αναρχικοί ή οι αυτόνομοι του Εδιμβούργου, είναι απολύτως αρνητικοί. Στο Εδιμβούργο, η καμπάνια ενάντια στο workfare έχει πορευτεί χωρίς συμμαχίες με τους εργαζόμενους, ενώ η τακτική του three strikes εφαρμόστηκε σε μεγάλη έκταση. Μάλιστα, αναλύσεις της εποχής ισχυριζόταν ότι η συμμαχία με τους εργαζόμενους είναι ένα σύνθημα της αριστεράς, που στόχο έχει να διαλύσει και να ηγεμονεύσει το κίνημα¹⁷.

Όντως, η προσπάθεια προσέγγισης των εργαζομένων έθεσε ορισμένα πολιτικά ζητήματα. Το 1996, για παράδειγμα, οι εργαζόμενοι στην πρόνοια κατέβηκαν σε απεργία, διότι με τους νέους νόμους για το επίδομα ευρέσεως εργασίας, θα μεταφέρονταν από τα κέντρα του Τμήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (DSS) Στους αντίστοιχους ΟΑΕΔ (Job Centres). Η διαφορά ήταν ότι στα πρώτα υπήρχαν κουβούκλια με προστατευτικό γυαλί, ενώ στα δεύτερα ανοιχτά γραφεία. Οι εργαζόμενοι στην πρόνοια ανησυχούσαν για την ασφάλειά τους, κάτι που ήταν αρκετά υποτιμητικό για τους ωφελούμενους, οι οποίοι παρουσιάζονταν σαν μαχαιροβγάλτες. Ωστόσο, πολιτικοποιημένοι ωφελούμενοι στο Μπράιτον στήριξαν τους αποκλεισμούς, για στρατηγικούς λόγους: πρώτον, διότι η απεργία θα σήμαινε την καθυστέρηση της εφαρμογής του επιδόματος ευρέσεως εργασίας και δεύτερον, διότι με τη συμμετοχή τους προσπαθούσαν να σπάσουν τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα σε εργαζόμενους και ωφελούμενους που προωθούσε το συνδικάτο και να δείξουν ότι υπάρχουν και άλλες μορφές οργάνωσης, πιο οριζόντιας μορφής¹⁸. Ωστόσο, οι στόχοι αυτοί ουδέποτε επετεύχθησαν, διότι το κίνημα δεν μπόρεσε ποτέ να χαράξει μια στρατηγική συνεργασίας ανάμεσα στους πιο πολιτικοποιημένους εργαζόμενους και τις ομάδες ανέργων, αφήνοντας το συνδικάτο να ελέγξει μέχρι τέλους την απεργία.

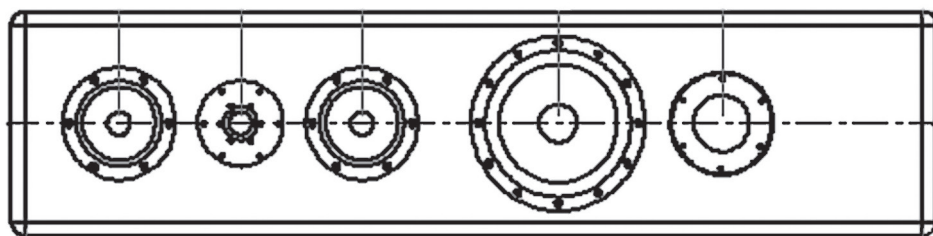
Από την άλλη, η εκ πρώτης όψης πιο ριζοσπαστική τακτική του three strikes, έδειξε και αυτή αρκετά γρήγορα τα όριά της. Ίσως τα ασθενέστερα σημεία της είναι η ιδεολογική προσέγγιση του ζητήματος της ανεργίας και η ακτιβίστικη νοοτροπία πίσω από την εφαρμογή της. Ενώ σε κάποιες περιπτώσεις είναι μια τακτική που πραγματικά δουλεύει ενάντια σε εργαζόμενους του

17 Organize! tx. 45, Άνοιξη 1997, <http://www.afed.org.uk/org/issue45/threes.html>

18 *Aufheben*, Dole autonomy versus the re-imposition of work: analysis of the current tendency to workfare in the UK, 1998.

ΟΑΕΔ που έχουν μια πραγματικά αισχρή στάση απέναντι στους ανέργους, ωστόσο τείνει να θεωρεί όλους τους εργαζόμενους ρουφιάνους και όλους τους ανέργους αρνητές εργασίας. Από τη μια, δηλαδή, δεν αφήνει περιθώρια προσέγγισης με πολιτικοποιημένα κομμάτια των εργαζομένων στους ΟΑΕΔ, ενώ από την άλλη θεωρεί ότι μέσω των ατομικά στοχευμένων αυτών δράσεων, χτίζεται ένα επιθετικό κίνημα ανέργων. Ωστόσο, το τελευταίο δεν φαίνεται να ευσταθεί, καθώς η πρακτική αυτή στηρίζεται σε περιπτώσεις ατόμων, και δεν αποτελεί αποτελεσματικό μέσο εναντίωσης στην κυβερνητική πολιτική. Ταυτόχρονα, ο τρόπος με τον οποίο η καμπάνια αυτή λειτουργεί, αναπαράγει μια λογική ανάθεσης. Μια ομάδα «ψημένων» ακτιβιστών αναλαμβάνει να «καθαρίσει» για κάποια ή κάποιο άνεργο που βρίσκεται στο στόχαστρο του ΟΑΕΔ.

Θεωρητικά, αν η πρακτική αυτή ήταν κομμάτι ενός ήδη ανεπτυγμένου κινήματος ανέργων, θα αποτελούσε άλλο ένα σημείο συσπείρωσης στην εξέλιξη των αγώνων. Όμως, η όξυνση της αντιπαράθεσης, στα πλαίσια της σχετικά μειοψηφικής και ακτιβιστικής φύσης του κινήματος κατά τη γέννησή του, έφερε μάλλον τα αντίθετα αποτελέσματα. Οι διευθύνοντες των ΟΑΕΔ χρησιμοποίησαν υλικό της καμπάνιας Three Strikes για να εμφανίσουν τους εαυτούς τους ως εγγυητές της ασφάλειας των εργαζομένων τους ενάντια στις «αντεργατικές επιθέσεις». Μέσα στους ΟΑΕΔ, οι εργαζόμενοι που είχαν ήδη συνάψει σχέσεις με τοπικές ομάδες ανέργων που συμμετείχαν στην καμπάνια, κατηγορήθηκαν δημόσια από το συνδικάτο τους. Έτσι, η καμπάνια αυτή χρησιμοποιήθηκε σαν μια σφήνα που έχωσαν τα αφεντικά στα πλευρά της όποιας προσπάθειας συμμαχίας ανάμεσα σε ανέργους και εργαζόμενους¹⁹.

19 Μέρος της συζήτησης μέσα στο ανταγωνιστικό κίνημα για τα διδάγματα του αγώνα αυτού, έχει καταγραφεί στα τεύχη του περιοδικού Subversion, από το νούμερο 18 μέχρι το 23. Τα κείμενα αυτά μπορούν να βρεθούν στη διεύθυνση: <http://libcom.org/library/subversion-journal>

Οι πιο πρόσφατες εξελίξεις – η καμπάνια ενάντια στο workfare του 2012-13

Η εκ πρώτης όψεως διαφορά ανάμεσα στους αγώνες ενάντια στο workfare που έγιναν κατά τη δεκαετία του 1990 στη Μεγάλη Βρετανία και το σχετικά πρόσφατο κύμα αγώνων, είναι ότι ενώ οι πρώτες ήταν σχετικά μοναχικές καμπάνιες κάποιων πολιτικοποιημένων ατόμων, το πρόσφατο κύμα λαμβάνει χώρα σε καθεστώς κατακραυγής ενάντια στις επιθέσεις της κυβέρνησης στην κοινωνική ασφάλιση. Πραγματικά, το ζήτημα της ανεργίας φιγουράρισε στα μμε την περασμένη χρονιά για αρκετό διάστημα, με την κοινή γνώμη να είναι αρκετά εκθρική, ειδικά απέναντι στην υποχρεωτική «απασχόληση» ωφελουμένων σε μεγάλες αλυσίδες καταστημάτων. Ήταν αυτή η κατακραυγή που πίεσε τελικά κάποιες από τις αλυσίδες αυτές να αποσύρουν της συμμετοχή τους στα προγράμματα της κυβέρνησης.

Σε μια πρώτη φάση, οι αγώνες για κατάργηση των προγραμμάτων workfare στη Βρετανία εστίασαν σε μεγάλες εμπορικές εταιρείες που πρόσφεραν θέσεις εργασίας στα προγράμματα αυτά. Με πανεθνικές καμπάνιες, όπως η Boycott Workfare, αλλά και με τοπικές πρωτοβουλίες, ξεκίνησαν συνεχείς συγκεντρώσεις έξω από καταστήματα που προσλάμβαναν τέτοιους υπαλλήλους²⁰. Καθημερινά γινόταν μοιράσματα και πικετοφορίες, παιζόταν μουσική, γινόταν συγκεντρώσεις και άλλες δράσεις²¹. Η στρατηγική των δράσεων αυτών γίνεται ξεκάθαρη σε ένα από τα συνθήματα της καμπάνιας: «αφού μας εκμεταλλεύεστε, θα σας κλείσουμε». Στόχος κάθε τέτοιας δράσης είναι να προκληθεί απώλεια εσόδων στο κατάστημα και να δυσφημιστεί η αλυσίδα γενικότερα. Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκε και ένας κάποιος ηθικός πανικός στα μμε, όταν συνειδητοποιήσαν, για παράδειγμα, ότι φοιτητές από «καλές» μεσοαστικές οικογένειες ήταν «θύματα» του ίδιου προγράμματος²². Οι δράσεις υποχρέωσαν έτσι μεγάλες εταιρείες να βγουν από το πρόγραμμα προκειμένου να δυσφημιστούν και να δουν τα κέρδη τους να πέφτουν²³. Η αλλαγή και η επέκταση των προγραμμάτων workfare σε τέτοιες εταιρείες,

20 Δες πχ τη σελίδα <http://www.selfed.org.uk/taxonomy/term/966>

21 Δες κυρίως: <http://www.boycottworkfare.org/>

22 Αυτό συνέβη όταν μια φοιτήτρια έσυρε την εταιρεία Poundland στα δικαστήρια, κατηγορώντας την για παραβίαση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Η ενάγουσα έχασε σε πρωτόδικο επίπεδο, για να δικαιωθεί κατόπιν στο εφετείο, αλλά για τεχνικούς λόγους και όχι για καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

23 <http://libcom.org/news/holland-barrett-quit-workfare-after-direct-action-07072012>

ήταν ένα δίκοπο μαχαίρι για την κυβέρνηση, διότι, όπως φάνηκε, είναι πολύ πιο εύκολο να ασκηθεί πίεση στις εταιρείες αυτές, οι οποίες στηρίζονται στη δημόσια εικόνα τους, από πολύ λιγότερα άτομα από όσα θα χρειαζόταν, για παράδειγμα, για να αποκλειστούν τα γραφεία μιας εταιρείας ευρέσεως εργασίας. Το κίνημα ξαφνικά εξασφάλισε την ορατότητά του, χωρίς να αυξηθούν εκθετικά οι συμμετέχοντες σε αυτό.

Από την άλλη πλευρά, καμιά από τις εταιρείες-μεσάζοντες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα δεν έφτασαν ποτέ το ανακοινωμένο ποσοστό μοινοποίησης του 5,5% των εργαζόμενων στα προγράμματα workfare. Η κυβέρνηση, απεναντίας, σπατάλησε περί τα 435 εκατομμύρια λίρες για να τα θέσει σε εφαρμογή, και πρόκειται να δώσει σε ιδιωτικές εταιρείες ακόμα περισσότερα. Για παράδειγμα, η Ingeus, μέρος μιας πολυεθνικής εταιρείας που ίδρυσε η γυναίκα του πρώην πρωθυπουργού της Αυστραλίας, έχει να λαμβάνει περίπου 727 εκατομμύρια λίρες τα επόμενα πέντε χρόνια. Επίσης, σοβαροί αναλυτές έδειξαν ότι τα προγράμματα αυτά απέδιδαν περισσότερο σε πλουσιότερες περιοχές, όπου υπήρχε ήδη χαμηλό ποσοστό ανεργίας²⁴.

Εν όψει αυτής της καταφανούς αποτυχίας, και της πίεσης που άσκησε το κίνημα ενάντια στο workfare σε κάποιες τουλάχιστον από τις εταιρείες-παρόχους, η κυβέρνηση ανανέωσε την πίεσή της προς την κατεύθυνση αυτή. Το Φλεβάρη του 2013, ανακοινώθηκαν οι ανανεωμένες ρυθμίσεις για το επίδομα ευρέσεως εργασίας, στις οποίες ο «εθελοντικός» χαρακτήρας της άμισθης εργασίας εξαφανίζεται και τυπικά πλέον, ενώ είναι πια στο χέρι της κυβέρνησης αν ένας άνεργος υποχρεωθεί να δουλέψει για να συνεχίσει να παίρνει το επίδομά του²⁵.

Τι διδάγματα και τι προοπτικές ανοίγονται από την πιο πρόσφατη προσπάθεια του Βρετανικού κράτους να επιβάλει το workfare και τις αντιδράσεις που αυτή προκάλεσε; Καταρχάς πρέπει να σημειωθεί ότι στη βάση της επιβολής τέτοιας μορφής προγραμμάτων υπάρχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά: το πρώτο είναι η ίδια η ανάγκη των ανέργων να επιβιώσουν, ακόμα και ως άνεργοι, δηλαδή να συνεχίσουν να λαμβάνουν, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, τα διάφορα επιδόματα. Απαίτηση δηλαδή εδώ δεν είναι τόσο η δουλειά, διότι όπως δείχνουν τα προγράμματα αυτά στην εφαρμογή τους, η δουλειά επιβάλλεται, μάλλον, παρά προσφέρεται: η αλυσίδα σουπερμάρκετ TESCO για παράδειγμα, διαφήμιζε δουλειά με απολαβές «το επίδομα ανεργίας συν τα εισιτήριά σου», όπως δήλωνε η καμπάνια. Επρόκειτο για «πολύτιμη εργασιακή εμπειρία» που ο/η ενδιαφερόμενος/η θα κέρδιζε δουλεύοντας τρία βράδια τη

24 <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2012/nov/27/data-work-programme-failures>

25 <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2013/276/made>

βδομάδα για να κερδίζει το επίδομα ανεργίας του/της. Στο τέλος, η αλυσίδα σου υποσχόταν μια συνέντευξη για να προσληφθείς (όχι μόνιμα βέβαια). Μιλάμε για δωρεάν εργασία, αν το καταλάβετε, και μάλιστα με τις ευλογίες της κυβέρνησης²⁶. Για το λόγο αυτό, καμπάνιες όπως η αριστεριστική Right to Work («δικαίωμα στην εργασία» – υποστηριγμένη από το Socialist Workers Party), έπεσαν εντελώς στο κενό μετά από κάποια σύντομα πυροτεχνήματα.

Από την άλλη, φαίνεται πως το Βρετανικό κράτος επιτίθεται ξεκάθαρα σε αυτό που είναι γνωστό και στα καθ' ημάς ως «άρνηση εργασίας». Με την εφαρμογή ενός πιλοτικού προγράμματος, περίπου οι μισοί «ωφελούμενοι» αρνήθηκαν να εμφανιστούν στην απλήρωτη «εθελοντική» εργασία τους²⁷. Η απάντηση του κράτους ήταν απλή: τους έκοψε το επίδομα. Για το κράτος και την προπαγανδιστική του καμπάνια αυτό ήταν μια πολύ ευτυχής εξέλιξη, αφενός γιατί εξοικονόμησε τα λεφτά του επιδόματος και αφετέρου γιατί κατάφερε να «αποδείξει» ότι όλοι αυτοί ήταν ντεμέκ άνεργοι, που είχαν ήδη άλλα εισοδήματα και απλώς παρασιτούσαν στο κράτος. Για ένα κίνημα που το αφορά το χτύπημα της αποξενωμένης, εκμεταλλευτικής καπιταλιστικής εργασίας, αυτά είναι άσχημα νέα, διότι σημαίνει ότι το κράτος κατάφερε να χρησιμοποιήσει την στρατηγική της «άρνησης εργασίας» προς όφελός του για να απομονώσει κάποια πιο ριζοσπαστικά κομμάτια ανέργων, να διχάσει τις αντιδράσεις και να επιβάλλει μεγαλύτερη εργασιακή πειθαρχία.

Γιατί το κάνει αυτό το Βρετανικό κράτος; Είναι δεδομένο ότι η κλασική στρατηγική, που ήθελε τους ανέργους μια –περισσότερο ή λιγότερο ειδικευμένη – «δεξαμενή» εργατικών χεριών, είχε το μειονέκτημα ότι με τον καιρό οι άνεργοι βρήκαν τον τρόπο να αυτονομηθούν από την αγορά εργασίας με μια σειρά από τεχνικές (πχ την εξάρτηση από το επίδομα εργασίας, τις καταλήψεις στέγης, άτυπες ή «κλασσικές» κλπ). Θα μπορούσαμε να πούμε το ίδιο για την ελληνική περίπτωση: η στήριξη στην οικογένεια και την ιδιοκτησία γης, στην παρατεταμένη φοίτηση στα πανεπιστήμια, στην προσωρινή και μαύρη εργασία, έδινε σε ένα μεγάλο μέρος των ανέργων μια «αυτονομία» από την οποία πήγαζε η πολυτέλεια του να «επιλέγουν» τις δουλειές που θα κάνουν. Αυτό για τα αφεντικά σημαίνει ένα απλό πράγμα: πως όσο μεγάλη και να είναι η δεξαμενή των ανέργων με τέτοιους όρους, δεν τους δίνει τη δυνατότητα να πιέσουν αποτελεσματικά αυτούς που ήδη εργάζονται. Το πρώτο βήμα λοιπόν είναι να περισταλούν βίαια οι πόροι εκείνοι που επιτρέπουν στους εν δυνάμει εργαζόμενους να επιλέγουν αν θα δουλέψουν και που. Τα χαράτσια ως φόρος ιδιοκτησίας, οι περικοπές σε συντάξεις και μισθούς, η πε-

26 <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/feb/16/work-free-tesco-job-advert>

27 <http://www.telegraph.co.uk/finance/jobs/8993825/Half-of-benefits-claimants-refuse-to-do-unpaid-work.html>

ριστολή των επιδομάτων και παροχών πάσης φύσεως είναι μια σειρά μέτρων που φαινομενικά στόχο έχουν να αποπληρώσουν το δημόσιο χρέος. Ωστόσο, η στόχευση και η σειρά με την οποία εφαρμόζονται φαίνεται ξεκάθαρα να έχει σαν στόχο να «κόψουν τις γέφυρες» στους σημερινούς ή αυριανούς ανέργους, και να τους αναγκάσουν να εργαστούν με κάθε τίμημα.

Το δεύτερο βήμα είναι να βαθύνει και να πλατύνει η επίσημη ιδεολογία πίσω από αυτή την προσπάθεια, μια ιδεολογία που ήταν και ο βασικός μοχλός επιβολής των προγραμμάτων αυτών. Η κυβέρνηση και ο τύπος στη Βρετανία πέτυχε να διαχωρίσει τους φτωχούς σε εκείνους που «δεν το αξίζουν» γιατί είναι τίμιοι, εργατικοί, αλλά άτυχοι, και στο υπόλοιπο, τεράστιο, ποσοστό από ρεμάλια που τριγυρνάνε όλη μέρα, αράζουν και μασουλάνε το επίδομα ανεργίας²⁸. Αν σας θυμίζει κάτι, είναι η γνωστή μας συνταγή των «ρετιρέ». Όπως φαίνεται, υπάρχουν ρετιρέ και στη φτώχεια.

Οι αγώνες ενάντια στο workfare συνεχίζονται τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, και είναι δύσκολο να εκτιμήσουμε την έκβασή τους. Ωστόσο, πρέπει να σημειώσουμε, καταλήγοντας, ότι ακόμα και σε αυτή τη φάση των αγώνων, εξακολουθεί να υπάρχει το ερώτημα της σύνδεσης των αγωνιζομένων υποκειμένων. Ξανατίθεται δηλαδή το ερώτημα αν η στρατηγική του κινήματος πρέπει να είναι ένας αγώνας τον οποίο οι άνεργοι θα τραβήξουν μόνοι τους, ή αν θα δημιουργηθούν συμμαχίες με αγωνιζόμενους εργαζόμενους. Ίσως αυτό να φαντάζει ρητορικό ερώτημα, αφού σε πολλά από τα κείμενα που ήδη κυκλοφορούν προτάσσεται η ενότητα της «εργατικής τάξης», όπως και αν νοείται αυτή. Από την άλλη, αρκετοί αριστεροί/φιλελεύθεροι δομούν ένα λόγο που μιλά αποκλειστικά για τους ανέργους, μέσα από ένα εθνικό αφήγημα των «δικών μας ανέργων». Το ερώτημα λοιπόν αυτό, πέρα από τη συνθηματολογία, μπορεί και πρέπει να λυθεί σε μοριακό επίπεδο στις δράσεις που θα αναπτυχθούν: ο τρόπος με τον οποίο δηλαδή αντιμετωπίζονται οι ήδη εργαζόμενοι/ες, περιπτώσιολογικά ίσως, μπορεί τελικά να αφήσει παρακαταθήκες για την εξέλιξη του κινήματος και την οικοδόμηση μιας οριζόντιας ταξικής αλληλεγγύης.

28 Δες πχ τα εμετικά πρωτοσέλιδα της φυλλάδας Daily Express, που κατηγορούσε άνεργες οικογένειες ως «παράσιτα»: <http://www.express.co.uk/posts/view/268681/4m-scrourning-families-in-Britain>

Η συνέχιση της εργασίας με άλλα μέσα

Για να είμαστε ξεκάθαροι: τα προγράμματα *workfare* δεν είναι τίποτε άλλο από μια προσπάθεια να εξαναγκαστούν οι άνεργοι/ες στην εργασία. Ταυτόχρονα, είναι ένα εργαλείο για τα αφεντικά προκειμένου να κάμψουν τις εργατικές αντιστάσεις: μέσω τέτοιων προγραμμάτων, αφενός μπορούν να ελέγχουν πιο άμεσα την αγορά εργασίας, και μάλιστα να εξάγουν όφελος από αυτή. Αφετέρου, μέσα από τις απολύτως προσωρινές και κακοπληρωμένες τέτοιες θέσεις, καταφέρνουν να μειώσουν τις μόνιμες θέσεις εργασίας, ακόμα και σε κρίσιμους τομείς των υπηρεσιών, όπως τα νοσοκομεία. Τέλος, καταφέρνουν να διαχωρίσουν τους άνεργους σε εκείνους/ες που «προσπαθούν», δηλαδή δέχονται αδιαμαρτύρητα το νέο καθεστώς εργασίας, και σε κείνους/ες που αντιστέκονται με οποιοδήποτε τρόπο, είτε συλλογικά είτε ατομικά.

Είναι δεδομένο ότι με τις τελευταίες αναθεωρήσεις της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Απασχόλησης, η έμφαση στις κοινωνικές πολιτικές για την ανεργία μετακινείται από τις λεγόμενες «παθητικές» μορφές στήριξης (όπως πχ το επίδομα ανεργίας) προς τις λεγόμενες «ενεργητικές πολιτικές αγοράς εργασίας» (ALMP όπως γράφεται). Το επίδομα ανεργίας με λίγα λόγια μετατρέπεται στη γνωστή μας «επιταγή εργασίας» προς τους εργοδότες που προσλαμβάνουν καταγεγραμμένους άνεργους. Στην αμέσως επόμενη παράγραφο του τελευταίου «μνημονίου», αναφέρεται πως η ελληνική κυβέρνηση δεσμεύεται στην «ρύθμιση πληθώρας ελαστικών μορφών εργασίας όπως εκ περιτροπής, ημιαπασχόληση, τηλε-εργασία, εργασία μέσω υπηρεσιών (ιδιωτικών εννοεί) ευρέσεως προσωρινής εργασίας [...]»²⁹.

Το *workfare* λοιπόν είναι εδώ και φαίνεται να αποτελεί όχι ένα μνημονιακό πειραματισμό των αφεντικών, αλλά μια κομβική στρατηγική πειθάρχησης και εκμετάλλευσης του εργαζόμενου πληθυσμού. Ο δρόμος προς την επιβολή της εργασίας έχει ανοίξει, και μάλιστα προβάλλεται σαν μια φιλανθρωπική διέξοδος για το κράτος. Είναι σαφές ότι οι ΜΚΟ και τα «κοινωνφελή» προγράμματα θα είναι ο δούρειος ίππος για τα σχέδια των αφεντικών. Το καθεστώς ξεκαθαρίζει καθώς προχωράμε: δήμαρχοι και τοπικοί άρχοντες συστήνουν ΜΚΟ και παίρνουν προγράμματα τα οποία στέλνουν εργαζόμενους τους ίδιους τους δήμους τους, η κυβέρνηση ουσιαστικά φοροαπαλλάσσει τις ΜΚΟ, ο ιδεολογικός μηχανισμός των «κοινωνικών παντοπωλείων» και των «δομών ενάντια στη φτώχεια» είναι ήδη στη θέση του. Η επίθεση με όπλο την ανεργία μπορεί να ξεκινήσει. Όμως όπως επαναλαμβανόμενα δείχνει η ιστορία του καπιταλισμού, την πρώτη και την τελευταία λέξη θα την πουν οι αρνήσεις και οι αγώνες μας.

29 http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_greece_en.pdf, σελ 37

